

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ **перший** _____
(назва рівня вищої освіти)

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ **бакалавр** _____
(назва ступеня вищої освіти)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____ **08 «Право»** _____
(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____ **081 «Право»** _____
(код та найменування спеціальності)

ЗМІСТ

1. Засоби діагностики якості освіти.	
Вимоги до атестації здобувачів вищої освіти	3
2. Засоби діагностики якості освіти.	
Програма єдиного державного кваліфікаційного іспиту	11

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Ухвалено Вченою радою факультету
економіки та менеджменту
від 04 вересня 2018 р.
Протокол № 1

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету економіки та
менеджменту _____ Галич О. А.
04 вересня 2018 р.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ перший _____
(назва рівня вищої освіти)

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ бакалавр _____
(назва ступеня вищої освіти)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____ 08 «Право» _____
(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____ 081 «Право» _____
(код та найменування спеціальності)

ВИМОГИ ДО АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

I. Преамбула

Засоби діагностики якості вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Вимоги до атестації здобувачів вищої освіти.

1. ВНЕСЕНО кафедрою підприємництва і права Полтавської державної аграрної академії 04 вересня 2018 року, протокол № 1.

2. РОЗРОБНИКИ:

1. Галич Олександр Анатолійович, к. е. н., доцент
2. Махмудов Ханлар Зейналович, д. е. н., професор
3. Нестеренко Наталія Миколаївна, к.ю.н., доцент
4. Світлична Алла Василівна, к. е. н., доцент
5. Кальян Олександр Сергійович, к. ю. н., доцент

ЗМІСТ

Вступ	6
1. Галузь використання	6
2. Нормативні посилання	7
3. Вимоги до атестації здобувачів вищої освіти	8
4. Вимоги до єдиного державного екзаменаційного іспиту	8
5. Оцінювання якості підготовки	9
6. Порядок присвоєння кваліфікації	11

ВСТУП

«Засоби діагностики якості вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Вимоги до атестації здобувачів вищої освіти» це унормовані та регламентовані методики, призначені для кількісного та якісного оцінювання рівня сформованості знань, умінь та навичок, професійної компетентності осіб, які здобувають освітній рівень «Бакалавр» зі спеціальності 081 «Право».

Метою засобів діагностики є визначення рівня теоретичної та практичної підготовки випускника для майбутньої професійної діяльності; виявлення відповідності здобутих знань, набутих умінь і навичок вимогам стандартів; оцінювання рівня сформованості системи компетенцій бакалавра зі спеціальності 081 «Право» відповідно до цілей і завдань вищої освіти та вимог до фахівців в галузі права.

Засоби діагностики якості підготовки бакалавра встановлюють вимоги, які забезпечують:

- визначення рівня сформованості професійної компетентності як результатів навчання (знань, розуміння, умінь);
- уніфікацію змісту та форм атестації здобувачів вищої освіти;
- єдність процедур і методів діагностики.

Засоби діагностики якості вищої освіти мають забезпечити реалізацію підвищення якості вищої освіти СВО «Бакалавр» зі спеціальності 081 «Право» та розширення академічної автономії вищого навчального закладу за принципами Болонської декларації.

2. Галузь використання

Засоби діагностики поширюються на факультет економіки та менеджменту Полтавської державної аграрної академії, який надає освітні послуги і готує фахівців:

рівня вищої освіти	_____ перший _____
<small>(назва рівня вищої освіти)</small>	
ступеня вищої освіти	_____ бакалавр _____
	<small>(назва ступеня вищої освіти)</small>
галузі знань	_____ 08 «Право» _____
<small>(шифр та назва галузі знань)</small>	
спеціальності	_____ 081 «Право» _____
<small>(код та найменування спеціальності)</small>	

з об'єктом вивчення вся сфера права та/або діяльності
обсягом освітньої – **на базі повної загальної середньої освіти**
програми – **240 кредитів ЄКТС,**

Засоби діагностики встановлюють:

- основні вимоги до атестації здобувачів вищої освіти;
- принципи формування і реалізації системи засобів діагностики якості знань випускників;
- процедури та методи проектування регламентованих засобів контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки випускників; – процедури та форми організації кваліфікаційних випробувань; – процедури та критерії оцінювання якості вищої освіти.

Засоби діагностики призначені для атестації здобувачів вищої освіти СВО «Бакалавр» зі спеціальності 081 «Право».

2. Нормативні посилання

У стандарті є посилання на такі нормативно-правові акти України:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Класифікація видів економічної діяльності: національний класифікатор України КВЕД 009:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dtkt.com.ua/show/0sid0177.html>
3. Класифікатор професій (КП) станом на 01.10.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/res/spravochniki/klassifikprofessiy.aspx>
4. Національна рамка кваліфікацій : Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
5. Про затвердження зміни до національного класифікатора України ДК 003-2010 : Наказ Міністерства економічного розвитку України від 02.09.2015 р. № 1084 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/ShowArticle.aspx?a=272508>
6. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Центр продуктивності Міністерства праці та соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8453/8454/468492/>
7. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право», розроблений членами підкомісії зі спеціальності 081 «Право» Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.04.2016 р. № 375) : Проект [Електронний ресурс]. – Київ : Офіційне видання; МОН, 2017. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>
8. Положення про організацію освітнього процесу в Полтавській державній аграрній академії. – Полтава : РВВ ПДАА, 2015. – 15 с.

9. Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти у Полтавській державній аграрній академії. – Полтава : РВВ ПДАА, 2015. – 28 с.

10. Освітньо-професійна програма вищої освіти першого (бакалавр) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

3. Вимоги до атестації здобувачів вищої освіти

3.1. Атестація здобувачів вищої освіти – це процес встановлення відповідності якості здобутої вищої освіти, рівня набутої професійної компетентності випускника вимогам освітньо-професійної програми вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 081 «Право».

3.2. Атестація здобувачів вищої освіти здійснюється за допомогою засобів контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки з дотриманням принципів формування і реалізації системи засобів діагностики якості знань.

3.3. Принципами формування і реалізації системи засобів діагностики якості знань бакалаврів з права є: уніфікація, комплексність, взаємозамінність та взаємодоповненість, актуальність, інформативність, дієвість, індивідуальність, диференційованість, об'єктивність і відкритість, єдність вимог, предметність, інноваційність, валідність, варіативність.

3.4. Атестація здобувачів вищої освіти проводиться на підставі оцінювання якості освоєння освітньо-професійної програми (ОПП), рівня здобутих професійних знань, набутих умінь та навичок, ступеня сформованості системи компетентностей бакалавра зі спеціальності 081 «Право».

3.5. Атестація здобувачів вищої освіти передбачає використання такого методу комплексної діагностики як складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

3.6. У процесі діагностики визначається рівень здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми у професійній діяльності у галузі права, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук в умовах невизначеності та складності оточуючого середовища.

3.7. Атестація якості підготовки бакалавра з права щодо встановлення фактичної відповідності рівня освітньої і професійної підготовки вимогам стандарту здійснюється Екзаменаційною комісією з цього фаху, голова якої затверджується наказом ректора Полтавської державної аграрної академії.

4. Вимоги до єдиного державного кваліфікаційного іспиту

4.1. Єдиний кваліфікаційний іспит з рівня вищої освіти «Бакалавр» передбачає виконання комплексу атестаційних завдань і є адекватною формою кваліфікаційних випробувань щодо об'єктивного визначення рівня якості освітньої та професійної підготовки випускників зі спеціальності 081 «Право».

4.2. Засобами оцінювання рівня професійних знань, умінь та навичок бакалавра, ступеня сформованості їх професійних компетенцій є: теоретичні (тести закритого типу) та практичні комплексні ситуаційні завдання.

4.3. Формою кваліфікаційного випробування є поєднання письмової, усної та інтерактивної (з використанням засобів інформаційних технологій) форм.

4.4. Інформаційною базою формування засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є зміст програм навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій бакалавра з права і виносяться на атестацію.

4.5. Засоби об'єктивного контролю формуються шляхом структурної композиції змісту навчальних дисциплін, що наведені у навчальному плані спеціальності (Розділ IV. Підготовка кваліфікаційної роботи та атестація).

4.6. Під час єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувач вищої освіти повинен продемонструвати знання та виявити вміння, що складають комплекс професійних компетенцій бакалавра з права, визначений освітньо-професійною програмою вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

4.7. Вищий навчальний заклад забезпечує дотримання правил і процедури проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту шляхом:

- уніфікації умов проведення, засобів оцінювання, методик оброблення результатів опитування та форм їхнього подання;
- інформаційно-консультаційної та психологічної підготовки здобувачів вищої освіти до єдиного державного кваліфікаційного іспиту; – використання критеріїв об'єктивного оцінювання.

4.8. Комплекс засобів оцінювання формується випусковою кафедрою самостійно та за кількісними і якісними параметрами повинен бути презентативним, охоплювати увесь масив Програми єдиного державного кваліфікаційного іспиту, затвердженої в установленому порядку.

4.9. Програма єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності відтворює основні функціональні складові компетентнісної моделі бакалавра з права, відповідає принципам валідності, наукової насиченості, інформативності, інноваційності, націлена на вирішення прикладних завдань з обґрунтування рішень у сфері юриспруденції відповідно до узагальненого об'єкта діяльності.

4.10. Випускова кафедра забезпечує членів Екзаменаційної комісії алгоритмізованими рішеннями атестаційних завдань з фонду засобів оцінювання.

5. Оцінювання рівня якості підготовки

5.1. Оцінювання рівня якості підготовки бакалавра з права здійснюють члени Екзаменаційної комісії на основі встановлених правил, принципів, критеріїв, системи і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики, визначених у Програмі єдиного державного кваліфікаційного іспиту, затвердженій вченою радою факультету економіки та менеджменту.

5.2. Об'єктом оцінювання якості підготовки бакалавра є сукупність знань, умінь і навичок, набутої системи компетенцій бакалавра з права, відтворених у процесі виконання комплексних кваліфікаційних завдань.

5.3. Оцінювання рівня якості підготовки бакалавра з права здійснюється членами Екзаменаційної комісії на основі принципів об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та компетентнісного підходу з урахуванням набутої системи інтегральної універсальних і спеціальних професійних компетентностей.

5.4. Результати оцінювання рівня якості підготовки бакалавра з права повинні довести, що випускник:

- має концептуальні знання, здобуті у процесі навчання та практичної діяльності, включаючи основи знань сучасних досягнень юридичної науки у сфері професійної діяльності;
- вміє розв'язувати складні та непередбачувані завдання і проблеми з предмета професійної діяльності, що вимагає самостійного збирання та інтерпретації інформації, вибору методів та засобів вирішення, застосування інноваційних підходів.

5.5. Рівень якості підготовки бакалавра визначається з використанням комплексної системи оцінювання: поєднання національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»), системи оцінювання вищого навчального закладу (за 100-баловою шкалою).

5.6. Критерії оцінювання рівня якості підготовки бакалавра використовуються диференційовано залежно від форм і методів діагностики.

5.7. Підсумкова оцінка комплексного кваліфікаційного випробування на єдиному державному кваліфікаційному іспиті є середньозваженою оцінкою за кожний з етапів (40 % за тестове завдання і 60 % за розв'язання комплексного ситуаційного завдання).

5.8. Загальні критерії оцінювання тестових завдань:

- понад 90 % правильних відповідей – «відмінно», – 76-90 % правильних відповідей – «добре»,
- 60-75 % правильних відповідей – «задовільно», – менше 60 % правильних відповідей – «незадовільно».

5.9. Оцінювання результатів розв'язання практичного комплексного ситуаційного завдання відповідно до еталонних відповідей відбувається за такими загальними критеріями:

«відмінно» – завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано, висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином;

«добре» – завдання виконано повністю, але припущено незначних неточностей у формулюваннях або оформленні; або за умови належного оформлення завдання виконано не менше як на 80 %;

«задовільно» – завдання виконано не менш як на 70 % за умови належного оформлення; або не менш як на 80 % за умови припущення незначних помилок у формулюваннях або оформленні.

6. Порядок присвоєння кваліфікації

За результатами успішного складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту Екзаменаційна комісія приймає рішення про присвоєння кваліфікації бакалавра з права і про видачу випускнику диплома державного зразка.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ **перший** _____
(назва рівня вищої освіти)

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ _____ **бакалавр** _____
(назва ступеня вищої освіти)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____ **08 «Право»** _____
(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____ **081 «Право»** _____
(шифр та назва спеціальності)

**ПРОГРАМА ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ІСПИТУ**

I. Преамбула

Засоби діагностики якості вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Програма єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

1. Затверджено на засіданні науково-методичної ради з права 04 вересня 2018 р. (протокол № 1).

2. РОЗРОБНИКИ:

1. Галич Олександр Анатолійович, к. е. н., доцент
2. Махмудов Ханлар Зейналович, д. е. н., професор
3. Нестеренко Наталія Миколаївна, к.ю.н., доцент
4. Світлична Алла Василівна, к. е. н., доцент
5. Кальян Олександр Сергійович, к. ю. н., доцент

ВСТУП

Програму єдиного державного кваліфікаційного іспиту підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та засобів діагностики якості вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Мета єдиного державного кваліфікаційного іспиту – оцінювання рівня професійної компетентності, ступеня засвоєння освітньо-професійної програми підготовки та атестація фахівця на відповідність освітньому рівню «Бакалавр».

Програма єдиного державного кваліфікаційного іспиту містить зміст навчальних дисциплін циклу професійної підготовки освітньо-професійної підготовки бакалавра зі спеціальності 081 «Право».

У списку рекомендованих джерел, що додається до програми, наведено перелік сучасної наукової спеціальної літератури.

ЗМІСТ

1. Адміністративне право

Тема 1. Державне управління і державна влада

Управління як соціальне явище. Соціальне управління. Ознаки соціального управління. Технічне управління. Біологічне управління. Державне управління та його характерні риси. Принципи державного управління. Співвідношення виконавчої влади, державного управління та адміністративного права. Адміністративне законодавство. Державне управління в умовах проведення в Україні адміністративної реформи.

Тема 2. Предмет і система адміністративного права

Адміністративне право як галузь права. Предмет адміністративного права. Метод адміністративного права. Особливості адміністративного-правового регулювання управлінських відносин. Суб'єкти управління. Об'єкти управління. Адміністративне нормотворення. Адміністративне розпорядництво. Адміністративні засоби правоохоронного характеру. Система адміністративного права. Загальна частина адміністративного права. Особлива частина адміністративного права. Адміністративне право та інші галузі права. Наука адміністративного права.

Тема 3. Адміністративно-правові норми та відносини

Поняття, види та особливості адміністративно-правових норм. Дія адміністративно-правових норм. Структура адміністративно-правових норм. Джерела адміністративного права. Конституція України – основне джерело адміністративного права. Кодекс України про адміністративне правопорушення – особливе джерело адміністративного права. Систематизація адміністративного права. Кодифікація. Інкорпорація. Поняття адміністративно-правових відносин.

Ознаки адміністративно-правових відносин. Види адміністративно-правових відносин. Суб'єкти адміністративно-правових відносин. Адміністративна правоздатність та дієздатність суб'єктів. Об'єкти адміністративно-правових відносин. Зміст адміністративних правовідносин. Юридичні факти.

Тема 4. Громадяни як суб'єкти адміністративного права

Громадяни – найбільша група суб'єктів адміністративно-правових відносин. Основи адміністративно-правового статусу громадян України. Гарантії реалізації прав та обов'язків. Адміністративна правоздатність та дієздатність громадян. Права та обов'язки громадян у сфері виконавчої влади. Звернення громадян: пропозиція, заява, скарга. Адміністративно-правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства.

Тема 5. Президент України як суб'єкт адміністративного права

Президент України – глава держави. Президент України і виконавча діяльність. Президент України і виконавча влада. Повноваження та основні завдання Президента України. Адміністрація Президента України, її функції і організаційна структура.

Тема 6. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права

Поняття органів виконавчої влади. Ознаки органів виконавчої влади. Правове становище органів виконавчої влади. Класифікація та система органів виконавчої влади. Особливість побудови та функціонування органів виконавчої влади (розпорядництво, підпорядкованість, підконтрольність, підзвітність, координація). Правовий статус Кабінету Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади, їх види. Міністерства в системі центральних органів виконавчої влади. Інші центральні органи виконавчої влади в організаційно-правовому механізмі виконавчої влади.

Система місцевих органів виконавчої влади. Правові засади організації та діяльності місцевих органів виконавчої влади. Основні завдання і функції місцевих органів виконавчої влади. Принципи і форми діяльності місцевих органів виконавчої влади. Повноваження місцевих державних адміністрацій. Акти місцевих державних адміністрацій. Територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Тема 7. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права

Поняття державної служби в Україні. Основні принципи державної служби. Право на державну службу. Правове регулювання державної служби. Основні напрями державної політики у сфері державної служби. Державні службовці: поняття і види. Співвідношення понять «посада» та «посадова особа». Основні права та обов'язки державних службовців. Етика поведінки державного службовця.

Проходження служби в державних органах та їх апараті: поняття і стадії. Прийняття на державну службу. Обмеження, пов'язані з прийняттям та перебуванням на державній службі. Патронатна служба. Випробування при прийнятті на державну службу. Декларування доходів державних службовців. Службова кар'єра. Класифікації посад державних службовців. Ранги державних службовців. Стажування державних службовців. Навчання і підвищення

кваліфікації державних службовців. Відповідальність державних службовців. Підстави припинення державної служби.

Тема 8. Органи місцевого самоврядування та об'єднання громадян як суб'єкти адміністративного права

Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Повноваження і форми діяльності органів місцевого самоврядування. Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування, їх характер та співвідношення. Відносини органів місцевого самоврядування з місцевими органами виконавчої влади.

Поняття і види об'єднань громадян. Політична партія. Громадська організація. Класифікація об'єднань громадян. Характерні ознаки об'єднань громадян. Вимоги до статуту об'єднань громадян. Легалізація та правосуб'єктність об'єднань громадян. Відповідальність об'єднань громадян за правопорушення.

Тема 9. Форми державного управління

Поняття «форми державного управління». Правові форми державного управління. Неправові форми державного управління. Видання нормативних актів управління. Видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління. Проведення організаційних заходів, здійснення матеріально-технічних операцій. Поняття правових актів державного управління, їх ознаки та юридичне значення. Підзаконність актів управління. Класифікація актів державного управління. Акти Президента України, акти Кабінету Міністрів України, акти центральних та місцевих органів виконавчої влади, акти органів місцевого самоврядування. Вимоги до правових актів управління: загального характеру, спеціально-юридичні, організаційно-технічні. Дія актів державного управління. Зміна, припинення, зупинення та скасування актів державного управління. Адміністративний договір як форма державного управління.

Тема 10. Адміністративно-правові методи

Поняття адміністративно-правових методів управління. Характерні риси методів управління. Види адміністративно-правових методів управління: загальні та спеціальні; наукові та ненаукові; державні та громадські; прямого і непрямого впливу; демократичні і диктаторські; адміністративні і економічні; методи переконання та примусу. Адміністративний примус та його види. Характерні риси адміністративного примусу. Заходи адміністративного примусу. Заходи адміністративного запобігання (адміністративно-попереджувальні заходи). Заходи припинення правопорушень. Заходи припинення загального і спеціального призначення. Адміністративні стягнення.

Тема 11. Адміністративна відповідальність

Поняття адміністративної відповідальності. Основні риси адміністративної відповідальності. Законодавчі основи адміністративної відповідальності. Підстави адміністративної відповідальності. Адміністративне правопорушення (проступок) та його ознаки. Склад адміністративного правопорушення. Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення. Суб'єкт адміністративного правопорушення. Вина як основна ознака суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення,

її форми. Обставини, що виключають відповідальність за адміністративне правопорушення. Передача матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації або трудового колективу. Звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення.

Тема 12. Система та види адміністративних стягнень. Правила і строки накладення адміністративних стягнень

Поняття і класифікація адміністративних стягнень. Цілі та види адміністративних стягнень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Загальні правила і строки накладення адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення. Обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення. Накладення стягнення при вчиненні кількох адміністративних правопорушень. Обчислення строків та строки накладення адміністративних стягнень. Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду.

Тема 13. Адміністративно-процесуальна діяльність

Поняття адміністративного процесу. Характерні ознаки адміністративного процесу. Мета і завдання адміністративного процесу. Суб'єкти адміністративного процесу. Учасники адміністративного процесу. Принципи та структура адміністративного процесу. Характеристика окремих адміністративних правопорушень. Стадії адміністративно-процесуальної діяльності. Адміністративна юрисдикція. Поняття адміністративної юстиції.

Тема 14. Провадження в справах про адміністративні правопорушення

Завдання і порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення. Засоби забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення. Доставлення порушника. Привід порушника. Адміністративне затримання. Особистий огляд і огляд речей. Вилучення речей і документів. Порушення справи про адміністративне правопорушення. Розгляд справи про адміністративне правопорушення і винесення по справі постанови. Оскарження (або опротестування) постанови по справі про адміністративне правопорушення. Виконання постанови про виконання адміністративного стягнення. Органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення.

Тема 15. Законність і дисципліна у сфері державного управління

Поняття режиму законності і дисципліни в державному управлінні. Гарантії законності в державному управлінні. Загальна характеристика способів забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні. Контроль – основний засіб забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні. Напрями здійснення контролю в сфері державного управління. Стадії контрольної діяльності. Принципи контролю. Органи, які здійснюють контроль, та їх повноваження. Сфери контролю. Форми проведення контролю. Прокурорський нагляд за законністю у державному управлінні. Громадський контроль.

Тема 16. Адміністративно-правові режими. Дозвільно-ліцензійна діяльність в Україні

Поняття, ознаки та види адміністративно-правових режимів. Правовий режим надзвичайного стану: умови введення, перелік і межі надзвичайних заходів. Гарантії забезпечення законності в умовах надзвичайного стану. Режим зони надзвичайної екологічної ситуації. Правовий режим воєнного стану. Режим державної таємниці. Прикордонний режим.

Дозвільна система в Україні, її сутність та значущість. Ліцензійна система в Україні, її сутність та значущість.

Тема 17. Правові засади управління економікою. Управління промисловістю

Необхідність і характер державного управління економікою. Зміст державного керівництва у сфері економікою. Система центральних і місцевих органів управління у сфері економіки. Повноваження Кабінету Міністрів України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. Департаменти економіки місцевих державних адміністрацій. Державні підприємства. Правові засади організації управління економікою. Державний контроль і нагляд у сфері економіки.

Організаційно-правові засади управління промисловістю. Система органів управління промисловістю. Повноваження Міністерства енергетики та вугільної промисловості, його структура. Державний контроль і нагляд в управлінні промисловістю. Адміністративна відповідальність за правопорушення в промисловості

Тема 18. Управління сільським господарством, використанням і охороною природних ресурсів

Організаційно-правові засади управління агропромисловим комплексом. Компетенція державних органів у сфері управління сільським господарством. Система органів управління агропромисловим комплексом та їх компетенція. Міністерство аграрної політики та продовольства України, його завдання та функції. Державний контроль в агропромисловому комплексі. Адміністративна відповідальність за правопорушення в агропромисловому комплексі.

Організаційно-правові засади управління використанням і охороною природних ресурсів. Органи управління використанням і охороною природних ресурсів (Міністерство екології та природних ресурсів України). Органи управління спеціальної компетенції. Державний контроль і нагляд у галузі використання і охорони природних ресурсів. Адміністративна відповідальність за правопорушення у галузі використання і охорони природних ресурсів.

Тема 19. Управління фінансами та митною справою

Організаційно-правові засади управління фінансами. Органи управління фінансами. Міністерство фінансів України. Фінансові органи місцевих державних адміністрацій. Державна казначейська служба України. Державна фінансова інспекція. Управління системою оподаткування, грошовим обігом і системою

валютного регулювання. Фінансовий контроль. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі фінансів.

Загальна характеристика митного законодавства. Державна фіскальна служба України. Органи управління митною справою. Регіональні митниці. Митний контроль. Адміністративна відповідальність за правопорушення митних правил.

Тема 20. Управління соціально-культурною сферою

Організаційно-правові засади управління освітою. Структура, рівні та принципи освіти. Управління освітніми закладами. Система і повноваження органів управління освітою. Міністерство освіти і науки України, його завдання та функції. Інші міністерства та відомства, яким підпорядковані заклади освіти. Компетенція місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в галузі освіти. Державний контроль за діяльністю освітніх закладів. Організація державного управління наукою.

Організаційно-правові засади управління охороною здоров'я населення. Система органів управління охороною здоров'я населення загальної компетенції. Місцеві органи управління охороною здоров'я. Санітарно-епідеміологічний нагляд.

Організаційно-правові засади управління культурою. Органи управління культурою. Правове регулювання діяльності закладів і установ культури. Місцеве самоврядування і культура.

Організаційно-правові засади управління соціальним захистом населення. Система органів соціального захисту населення. Міністерство соціальної політики України, його завдання та функції. Пенсійний фонд України. Відомчі та місцеві органи соціального забезпечення. Місцеве самоврядування і соціальний захист населення.

Організаційно-правові засади управління закордонними справами. Основні напрями зовнішньої політики України. Повноваження Верховної Ради України у зовнішньополітичній діяльності. Повноваження Президента України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерство закордонних справ України, його завдання та функції. Дипломатичне представництво України. Консульські установи України. Торговельно-економічні місії. Адміністративно-правове регулювання в'їзду та виїзду з України

Тема 21. Управління закордонними справами

Організаційно-правові засади управління закордонними справами. Основні напрями зовнішньої політики України. Повноваження Верховної Ради України у зовнішньополітичній діяльності. Повноваження Президента України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерство закордонних справ України, його завдання та функції. Дипломатичне представництво України. Консульські установи України. Торговельно-економічні місії. Адміністративно-правове регулювання в'їзду та виїзду з України

Тема 21. Управління національною безпекою та обороною

Організаційно-правові засади управління національною безпекою. Суб'єкти забезпечення національної безпеки загальної компетенції. СБУ і підпорядковані їй органи. Державний кордон та його охорона.

Організаційно-правові засади управління обороною. Воєнна доктрина України. Повноваження державних органів у сфері оборони. Організація оборони. Міністерство оборони України. Збройні сили України та їх компетенція. Військова служба у Збройних силах України.

Тема 22. Управління внутрішніми справами

Організаційно-правові засади управління внутрішніми справами. МВС, його завдання та функції. Структура центрального апарату МВС. Система органів внутрішніх справ: Національна поліція, Державна прикордонна служба, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба, Національна гвардія України.

Тема 23. Управління юстицією

Організаційно-правові засади управління юстицією. Загальна характеристика законодавства у сфері юстиції. Система органів управління у галузі юстиції. Реєстрація актів громадянського стану. Реєстрація нотаріальної служби. Взаємовідносини органів юстиції з судовою системою. Органи юстиції та адвокатура.

Рекомендована література

1. Адміністративне право. Альбом схем : [навч. посіб.] / Ю. П. Битяк, В.В.Зуй, В. М. Гаращук та ін.; Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Х. : Право, 2012. – 160 с.
2. Адміністративне право. Загальна частина : [навч. посіб.] / за заг. ред. Ю.П.Битяка, В. В. Зуй. – Х. : Одиссей, 2011. – 240 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] / Т.О.Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
4. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.]: [у 2 т.] / відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Юрид. думка, 2007. – Т. 1: Загальна частина. – 592 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] ; [у 2 т.] / відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Юрид. думка, 2009. – Т. 2: Особлива частина. – 600 с.
6. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : [підруч.] / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.
7. Адміністративне право України. Особлива частина. Академічний курс : [підруч.] / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2013. – 840 с.
8. Адміністративне право України: підручник / В. М. Гаращук, В.В.Богуцький та ін.; за ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2012. – 656 с.
9. Антологія української юридичної думки: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – Том 5 : Поліцейське та адміністративне право / упоряд.: Ю. І. Римаренко, В. Б. Авер'янов, І. Б. Усенко; відп. ред. Ю. І. Римаренко, В. Б. Авер'янов. – К. : Юрид. книга, 2003. – 746 с.

10. Загальне адміністративне право : [підруч.] / [І.С.Грищенко, Р.С. Мельник, А. А. Пухтецька та інші]; за заг. ред. І. С. Грищенка. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.
11. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : [монографія] / Ю. П. Битяк. – Х. : Право, 2005. – 304 с.
12. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні: [монографія] / В. М. Гаращук. – Харків: Фоліо, 2002. – 176 с.
13. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративноделіктне право) : [навч. посіб.] / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256с.
14. Константи́й О.В. Джерела адміністративного права України: [монографія] / О. В. Константи́й. – К. : Рада, 2005. – 120 с.
15. Курс адміністративного права України : [підруч.] / В. К. Колпаков, О.В.Кузьменко, І. Д. Пастух та ін.; за ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.
16. Малиновський В. Я. Державне управління : [навч. посіб.] / В.Я.Малиновський. – 3-тє вид., доповн. та переробл. – К. : Атіка, 2009. – 608 с.
17. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту : [монографія] / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Наук. думка, 2007. – 587 с.

2. Конституційне право України

Тема 1. Конституційне право України як галузь права

Поняття конституційного права як галузі права. Предмет і метод конституційного права. Принципи конституційного права України. Місце та роль конституційного права в системі національного права України. Конституційно-правові норми та їх специфіка. Підстави класифікації конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути. Система конституційного права України.

Джерела конституційного права України. Міжнародні договори та загальновизнані принципи міжнародного права. Закон як джерело конституційного права. Конституційні звичаї, традиції. Поняття, особливості та склад конституційно-правових відносин.

Тема 2. Конституційне право України як наука і навчальна дисципліна

Предмет і завдання науки конституційного права. Функції науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Конституційне право України як навчальна дисципліна.

Тема 3. Основи теорії конституції та конституціоналізму

Ідея обмеженого правління як політико-правова доктрина. Формування американського конституціоналізму та його риси. Європейський конституціоналізм та його особливості. Поняття та система сучасного конституціоналізму.

Причини виникнення конституції. Конституція як наслідок загальноєвропейської правової і політичної культури. Поняття конституції та її юридичні властивості. Функції конституції. Класифікація конституцій. Загальна характеристика сучасних конституцій. Порядок прийняття конституцій.

Тема 4. Конституція – Основний Закон України

Поняття та види конституції. Конституційний розвиток в Україні. Головні етапи розвитку українського конституціоналізму. Розробка і прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. Конституційний процес на сучасному етапі.

Загальна характеристика Конституції України 28 червня 1996 року. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.

Тлумачення Конституції України. Реалізація Конституції України. Правова охорона Конституції України. Конституційний контроль в Україні як центральна ланка системи правової охорони Конституції України. Порядок внесення змін до Конституції України.

Тема 5. Засади конституційного ладу України

Поняття «конституційний лад України». Гуманістичні засади конституційного ладу України. Економічні, політичні, соціальні та духовні культурні засади конституційного ладу.

Основні конституційні характеристики сучасної Української Держави.

Україна як суверенна держава. Співвідношення державного і народного суверенітетів.

Акти міжнародного права в правовій системі України.

Україна як правова держава: принцип обмеження влади Конституцією та законами, принцип поділу влади. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу України.

Україна як соціальна держава. Конституційні засади економічної системи. Соціальні зобов'язання держави за Конституцією України.

Україна як демократична республіка. Принцип народовладдя. Співвідношення між формами безпосередньої та представницької демократії у реалізації публічної влади в Україні. Принцип багатоманітності. Конституційний лад та громадянське суспільство.

Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції України.

Державні символи України: поняття, види, нормативне закріплення.

Правові основи системи захисту конституційного ладу України.

Тема 6. Громадянство України

Поняття і зміст громадянства. Принципи громадянства. Підстави та форми набуття громадянства України. Підстави і форми припинення громадянства України. Повноваження державних органів, що вирішують питання громадянства. Процедури з питань громадянства.

Тема 7. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття «конституційний статус людини та громадянина». Система прав і свобод людини.

Природні права людини та їх закріплення в конституційному законодавстві. Міжнародні стандарти в галузі прав і свобод людини. Принципи конституційного статусу людини. Принципи єдності, невід'ємності та невідчужуваності конституційних прав і свобод людини.

Загальна характеристика особистих прав людини. Право на життя та способи його захисту. Свобода слова та її гарантії. Поняття та види інформації. Доступ до публічної інформації. Конституційний статус засобів масової інформації. Право на особисту недоторканність. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання: поняття та умови реалізації. Право на свободу світогляду та віросповідання, форми його реалізації.

Загальна характеристика політичних прав громадян. Виборчі права громадян. Принципи виборчого права. Право на свободу об'єднань. Види об'єднань громадян. Політичні партії: поняття, порядок легалізації, права. Громадські організації: поняття, порядок легалізації, їх права, особливості конституційної відповідальності. Право на мирні зібрання.

Загальна характеристика конституційного регулювання економічних, соціальних, екологічних, культурних прав.

Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства і біженців в Україні.

Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Тема 8. Конституційний статус суспільно-політичних інститутів

Поняття «громадянське суспільство». Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.

Об'єднання громадян у політичній системі України. Правовий статус політичних партій та громадських організацій.

Право людини на свободу світогляду і віросповідання та створення релігійних організацій. Їх види, основи правового статусу. Принципи взаємовідносин держави і релігійних організацій.

Поняття інформації, основні принципи інформаційних відносин в Україні. Види інформації та їх конституційно-правове регулювання. Правовий статус друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації.

Тема 9. Форми безпосередньої демократії в Україні

Поняття і види форм безпосереднього народовладдя в Україні.

Вибори в Україні. Поняття виборчої системи і виборчого права. Загальна характеристика виборчої системи України та її принципи. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів України. Правове регулювання виборів Президента України. Суб'єкти виборчого процесу. Загальна характеристика стадій виборчого процесу.

Референдум як форма народного волевиявлення. Поняття і види референдумів. Всеукраїнський референдум. Місцеві референдуми. Предмет

референдуму. Порядок ініціювання референдуму громадянами України. Порядок призначення (проголошення) референдуму. Порядок проведення референдуму. Юридична сила рішень, прийнятих на референдумі.

Тема 10. Конституційна система державних органів України

Поняття державного органу України і його конституційний статус. Принципи організації і діяльності державних органів. Система органів державної влади, її елементна характеристика. Органи законодавчої влади. Органи виконавчої влади. Органи судової влади. Місце Президента України у системі органів державної влади. Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні.

Тема 11. Верховна Рада України – орган законодавчої влади України

Сутність та зміст парламентаризму. Конституційний статус парламенту – Верховної Ради України. Верховна Рада України в механізмі державної влади. Функції та повноваження Верховної Ради України. Склад та структура Верховної Ради України. Організаційно-правові засади діяльності Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Конституційний статус народного депутата України. Набуття та припинення ним повноважень. Його права та обов'язки. Депутатський запит та депутатське звернення. Гарантії діяльності народного депутата України. Депутатська недоторканність.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як орган парламентського контролю.

Тема 12. Законодавчий процес в Україні

Сесія Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Комітети і комісії Верховної Ради України: склад, порядок формування, функції та повноваження. Посадові особи Верховної Ради України.

Поняття та стадії законодавчого процесу. Особливості проходження конституційних законів. Прийняття законопроекту. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради. Спеціальні парламентські процедури. Депутатські групи і фракції у Верховній Раді України.

Тема 13. Президент України – глава Української держави

Загальна характеристика конституційно-правового статусу Президента України. Становлення інституту президента в Україні. Вибори Президента України. Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.

Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки та оборони.

Тема 14. Органи виконавчої влади в Україні

Поняття органів виконавчої влади та їх система. Конституційний статус Кабінету Міністрів України. Склад Кабінету Міністрів України. Особливості правового статусу членів Кабінету Міністрів України. Порядок формування та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.

Тема 15. Конституційний Суд України

Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції. Порядок формування Конституційного Суду України і його структура. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Юрисдикція Конституційного Суду України.

Статус судді Конституційного Суду України. Гарантії незалежності суддів Конституційного Суду України та підстави припинення їх повноважень.

Загальна характеристика конституційно судового процесу. Акти та правові позиції Конституційного Суду України (загальний підхід).

Тема 16. Конституційний статус органів суду і прокуратури

Поняття і природа судової влади. Судова система України. Правовий статус суддів. Основні засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя. Конституційно-правовий статус прокуратури.

Тема 17. Територіальний устрій України

Поняття, принципи та форми територіального устрою. Поняття та склад території держави. Конституційно-правовий статус державного кордону України. Система адміністративно-територіального устрою України. Порядок утворення та зміни адміністративно-територіальних одиниць.

Особливості статусу окремих територій та адміністративно-територіальних одиниць. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Тема 18. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття і юридична природа місцевого самоврядування. Основні теорії та сучасні моделі (системи) місцевого самоврядування. Зародження та розвиток інституту місцевого самоврядування в Україні.

Система, принципи та функції місцевого самоврядування в Україні. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження. Особливості здійснення місцевого самоврядування на рівні області (району) та на рівні територіальних громад.

Матеріально-фінансова база місцевого самоврядування. Організаційно правові форми місцевого самоврядування в Україні. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Рекомендована література

1. Демків Р.Я. Конституційне право України: курс лекцій : [підручник] / Р.Я. Демків. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 332 с.
2. Задорожня Г.В. Конституційне право України : [підручник] / Г.В. Задорожня, Ю.А. Задорожний, І.М.Сопілко. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 448 с.
3. Конституційне право України. Академічний курс : [підручник] : У 2 т. –

Т. 2 / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 800 с.

4. Конституційне право України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / За ред. В.П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2008. – 416 с.

5. Конституційне право України : [підручник] / В.Ф.Погорілко, М.О. Баймуратов, О.Ф. Фрицький, та ін. ; За ред. О.Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 352 с.

6. Конституція України. Науково-практичний коментар [текст] / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.

7. Кравченко В.В. Конституційне право України : [навч. посібн.] / В.В. Кравченко. – Вид. 6-те, виправл. і доповн. – К. : Атіка, 2008. – 592 с.

8. Стрижак А. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) / А. Стрижак. – К. : Ін Юре, 2010. – 629 с.

9. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів] / В.Е.Теліпко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 568 с.

3. Кримінальне право України

Загальна частина

Тема 1. Вступ до кримінального права. Закон України про кримінальну відповідальність

Поняття, структура та види кримінально-правових норм. Види кримінально-правових норм. Види диспозицій кримінально-правових норм Особливої частини кримінального права. Види санкцій кримінально-правових норм Особливої частини кримінального права.

Поняття та структура закону України про кримінальну відповідальність.

Чинність закону України про кримінальну відповідальність у часі. Принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у часі. Час вчинення різних видів злочинів. Набрання та втрата чинності законом України про кримінальну відповідальність. Зворотна дія закону України про кримінальну відповідальність у часі. Види законів України про кримінальну відповідальність, які мають зворотну дію і не мають зворотної дії.

Чинність закону України про кримінальну відповідальність у просторі. Екстрадиція. Місце вчинення різних видів злочинів. Територіальний принцип. Принцип громадянства. Реальний принцип. Універсальний принцип. Умови застосування видачі або передачі злочинця.

Тема 2. Вчення про злочин та його склад

Поняття та види злочинів. Ознаки злочину. Малозначність діяння та її кримінально-правове значення. Відмінність злочину від інших правопорушень. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості та її кримінально-правове значення.

Поняття, елементи та ознаки складу злочину.

Види складів злочинів. Види складів злочинів за ступенем суспільної небезпеки. Види складів злочинів за способом описання у статті. Види складів злочинів за конструкцією об'єктивної сторони.

Тема 3. Об'єктивні ознаки складу злочину

Об'єкт злочину. Поняття об'єкта злочину та його ознаки. Види об'єкта злочину «за вертикаллю». Види об'єкта злочину «за горизонталлю».

Предмет злочину та потерпілий від злочину.

Об'єктивна сторона складу злочину. Поняття об'єктивної сторони складу злочину. Ознаки об'єктивної сторони злочину та їх кримінально-правове значення.

Суспільно небезпечне діяння. Поняття та форми суспільно небезпечного діяння. Дія як активна форма суспільно небезпечного діяння. Бездіяльність як пасивна форма суспільно небезпечного діяння. Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність. Кримінально-правове значення непереборної сили, фізичного або психічного примусу.

Суспільно небезпечні наслідки. Поняття суспільно небезпечних наслідків. Види суспільно небезпечних наслідків за ККУ.

Причинний зв'язок між: суспільно небезпечним діянням та наслідками. Поняття причинного зв'язку. Відмінність між причинами та умовами настання наслідків.

Час, місце, обстановка, знаряддя, засоби, спосіб вчинення злочину.

Тема 4. Суб'єктивні ознаки складу злочину

Суб'єкт злочину. Поняття та ознаки суб'єкта злочину. Види суб'єкта злочину; спеціальний суб'єкт злочину.

Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Загальний вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Знижений вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Особливості встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Осудність та неосудність. Поняття та критерії осудності. Поняття та критерії неосудності. Кримінально-правове значення неосудності. Обмежена осудність. Поняття та критерії обмеженої осудності. Кримінально-правове значення обмеженої осудності.

Вчинення злочину у стані сп'яніння. Види стану сп'яніння. Кримінально-правове значення вчинення злочину в стані сп'яніння.

Суб'єктивна сторона складу злочину. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Вина та її форми. Прямий умисел. Непрямий умисел. Відмінність прямого та непрямого умислу. Визначений та невизначений умисел. Злочинна самовпевненість. Відмінність злочинної самовпевненості від непрямого умислу. Злочинна недбалість. Відмінність злочинної недбалості та невинного спричинення шкоди (казус). Змішана (подвійна, складна) форма вини.

Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Мотив вчинення злочину. Мета вчинення злочину. Емоційний стан особи.

Помилка та її кримінально-правове значення. Поняття помилки у кримінальному праві. Юридична помилка, її види та значення. Фактична помилка, її види та значення.

Тема 5. Стадії вчинення умисного злочину

Поняття та види стадій вчинення умисного злочину. Закінчений злочин. Поняття закінченого злочину. Особливості визначення моменту закінчення окремих складів злочинів.

Готування до злочину. Поняття та ознаки готування до злочину. Види готування до злочину. Відмінність готування до злочину від виявлення наміру вчинити злочин. Кваліфікація готування до злочину.

Замах на злочин. Поняття та ознаки замаху на злочин. Види замаху на злочин. Закінчений замах на злочин. Незакінчений замах на злочин. Відмінність замаху від готування до злочину. Кваліфікація замаху на злочин.

Добровільна відмова від вчинення злочину. Поняття та ознаки добровільної відмови від доведення злочину до кінця. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття. Кримінально-правові наслідки добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Тема 6. Співучасть у злочині

Поняття співучасті у злочині. Поняття співучасті у злочині. Об'єктивні ознаки співучасті у злочині. Суб'єктивні ознаки співучасті у злочині. Відмінність співучасті від причетності до злочину. Щодо ознак і відмінності можна і на застосування скласти. Види співучасників злочину. Виконавець (співвиконавець) злочину. Організатор злочину. Підбурювач до вчинення злочину. Пособник злочину. Форми співучасті у злочині. Група осіб. Група осіб за попередньою змовою. Організована група. Злочинна організація.

Підстави і межі кримінальної відповідальності співучасників злочину. Підстава кримінальної відповідальності співучасників злочину. Межі кримінальної відповідальності співучасників злочину залежно від їх рольового розподілу. Межі кримінальної відповідальності співучасників злочину залежно від форми співучасті. Спеціальні питання кримінальної відповідальності співучасників злочину.

Тема 7. Множинність злочинів

Поняття множинності злочинів. Ознаки множинності злочинів. Види множинності злочинів. Одиничний злочин. Поняття одиничного злочину. Види одиничних злочинів. Злочини, що продовжуються. Злочини, що тривають. Складені злочини. Сукупність злочинів. Поняття та ознаки сукупності злочинів. Відмінність сукупності злочинів та конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності злочинів. Особливості кваліфікації сукупності злочинів.

Повторність злочинів. Поняття та ознаки повторності злочинів. Відмінність повторності злочинів та злочинів, що продовжуються. Види повторності злочинів. Кримінально-правове значення повторності злочинів. Особливості кваліфікації повторності злочинів.

Рецидив злочинів. Поняття та ознаки рецидиву злочинів. Відмінність рецидиву злочинів від повторності злочинів. Види рецидиву злочинів. Кримінально-правове значення рецидиву злочинів. Особливості кваліфікації рецидиву злочинів.

Тема 8. Обставини, що виключають злочинність діяння

Поняття обставин, що виключають злочинність діяння. Ознаки обставин, що виключають злочинність діяння та їх відмінність від злочинної поведінки. Класифікація обставин, що виключають злочинність діяння. Характеристика обставин, що виключають злочинність діяння. Необхідна оборона. Уявна оборона. Затримання особи, що вчинила злочин. Крайня необхідність. Фізичний або психічний примус. Виконання наказу або розпорядження. Діяння, пов'язане з ризиком. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

Тема 9. Звільнення від кримінальної відповідальності

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Ознаки звільнення від кримінальної відповідальності. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності. Відмінність звільнення від кримінальної відповідальності від її виключення. Характеристика окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каюттям. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Тема 10. Вчення про покарання та його призначення

Поняття покарання. Поняття та ознаки покарання. Відмінність покарання від інших заходів кримінально-правового характеру. Мета покарання.

Система покарань. Ознаки системи покарань. Види покарань. Покарання, які можуть призначатися неповнолітнім.

Основні та додаткові покарання. Основні покарання. Додаткові покарання. Покарання, які можуть призначатися і як основні, і як додаткові. Особливості призначення основних та додаткових покарань.

Загальні засади призначення покарання. Загальні засади призначення покарання. Обставини, які пом'якшують покарання. Обставини, які обтяжують покарання.

Спеціальні засади призначення покарання. Призначення покарання за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання. Призначення покарання за сукупністю злочинів. Призначення покарання за сукупністю вироків. Особливості призначення покарання неповнолітнім. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення.

Судимість. Ознаки судимості. Правові наслідки судимості. Погашення судимості. Зняття судимості. Особливості погашення та зняття судимості неповнолітніх.

Тема 11. Звільнення від покарання та його відбування

Поняття звільнення від покарання та його відбування. Ознаки звільнення від покарання та його відбування. Відмінність звільнення від покарання та його відбування і звільнення від кримінальної відповідальності. Види звільнення від покарання та його відбування. Особливості звільнення від покарання та його відбування за корупційні злочини.

Характеристика видів звільнення від покарання та його відбування. Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності. Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Звільнення від покарання за хворобою. Звільнення від відбування покарання на підставі закону про амністію. Звільнення від відбування покарання на підставі указу про помилування.

Тема 12. Інші заходи кримінально-правового характеру

Примусові заходи медичного характеру. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Примусове лікування. Поняття примусового лікування. Відмінність примусового лікування та примусових заходів медичного характеру. Підстави та умови застосування примусового лікування. Спеціальна конфіскація. Поняття спеціальної конфіскації. Відмінність спеціальної конфіскації та конфіскації майна. Підстави застосування спеціальної конфіскації. Майно, що підлягає спеціальній конфіскації.

Тема 13. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Види та підстави застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру. Види заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються до юридичних осіб, та особливості їх призначення. *Особлива частина*

Тема 14. Основи кваліфікації злочинів та наскрізні кримінально-правові поняття

Поняття та види кримінально-правової кваліфікації. Підстави кримінально-правової кваліфікації. Кваліфікація злочинів з урахуванням стадій їх вчинення. Кваліфікація злочинів, вчинених у співучасті. Кваліфікація множинності злочинів. Подолання конкуренції і колізії статей закону в процесі кримінально-правової кваліфікації.

Наскрізні кримінально-правові поняття: близькі родичі, близькі особи, члени сім'ї; малолітній, неповнолітній, дитина; насильство; насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я особи; насильство, яке є небезпечним для життя чи здоров'я особи; втручання; перешкоджання; знищення; пошкодження; примушування; погроза; тяжкі наслідки; загибель людей.

Тема 15. Злочини проти основ національної безпеки України

Об'єкт і предмет злочинів проти основ національної безпеки України. Суспільно небезпечні діяння у складах злочинів проти основ національної безпеки України. Суб'єкт злочинів проти основ національної безпеки України. Розмежування державної зради, шпигунства і диверсії. Суб'єктивна сторона злочинів проти основ національної безпеки України.

Тема 16. Злочини проти особи

Злочини проти життя особи. Діяння у складі вбивства. Наслідки у складі вбивства. Кваліфіковані види умисного вбивства. Привілейовані види умисного вбивства. Посягання на життя окремих категорій осіб.

Злочини проти здоров'я особи. Поняття і види тілесних ушкоджень. Суспільно небезпечні діяння у складах тілесних ушкоджень. Наслідки у складах тяжких тілесних ушкоджень. Розлад здоров'я як ознака тілесних ушкоджень. Втрата працездатності як ознака тілесних ушкоджень. Відмінність побоїв від тілесних ушкоджень. Відмінність катування від тілесних ушкоджень та побоїв. Розмежування складів залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Злочини проти волі, честі та гідності особи. Поняття позбавлення волі та викрадення людини. Мета у складі захоплення заручників. Відмінність незаконного позбавлення волі або викрадення людини від захоплення заручників. Діяння у складі торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо передачі людини.

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Розмежування складів зґвалтування та насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Способи у складах зґвалтування та насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Розмежування примушування до вступу в статевий зв'язок та зґвалтування і насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

Тема 17. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

Діяння у складах злочинів проти виборчих прав. Діяння у складі порушення недоторканості житла громадян. Інформація, незаконні діяння щодо якої може утворювати окремі складі злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Діяння у складі грубого порушення законодавства про працю. Предмет у складі порушення авторського права і суміжних прав. Предмет у складі порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.

Тема 18. Злочини проти власності

Загальні ознаки злочинів, пов'язаних з незаконним зверненням чужого майна на користь винуватого чи третіх осіб («розкрадання»). Форми «розкрадання». Момент закінчення «розкрадання». Таємність як ознака крадіжки. Відмінність крадіжки від грабежу. Діяння у складі розбою. Відмінність розбою від насильницького грабежу. Діяння у складі вимагання. Способи вимагання. Відмінність вимагання від розбою та грабежу. Способи вчинення шахрайства. Відмінність привласнення, розтрати та заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем від інших форм «розкрадання». Відмінність шахрайства та заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою. Об'єктивні ознаки знищення та пошкодження чужого майна.

Тема 19. Злочини у сфері господарської діяльності

Документи, підроблення яких може утворювати окремі склади злочинів у сфері господарської діяльності. Предмет контрабанди. Ознаки об'єктивної сторони у складі контрабанди. Діяння у складах ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів та ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Діяння у складі фіктивного підприємництва. Відмінність протидії законній господарській діяльності від вимагання. Предмет у складі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Діяння у складі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Відмінність шахрайства з фінансовими ресурсами від шахрайства та від ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Інформація, незаконні діяння щодо якої може утворювати окремі склади злочинів у сфері господарської діяльності.

Тема 20. Злочини проти громадської безпеки

Діяння у складі створення злочинної організації. Особливості кваліфікації злочинів, вчинених у складі злочинної організації. Поняття банди. Діяння у складі бандитизм. Поняття воєнізованого та збройного формування, відмінність між ними. Поняття терористичної групи та терористичної організації. Діяння у складі терористичного акта. Мета у складі терористичного акта. Незаконні діяння зі зброєю, що можуть утворювати склади злочинів проти громадської безпеки.

Тема 21. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Діяння у складах злочинів проти безпеки руху та експлуатації автомобільного транспорту. Наслідки у складах злочинів проти безпеки руху та експлуатації автомобільного транспорту. Суб'єкти у складах злочинів проти безпеки руху та експлуатації автомобільного транспорту.

Тема 22. Злочини проти громадського порядку та моральності

Діяння у складі хуліганства. Сутність хуліганського мотиву. Відмінність хуліганства, вчиненого групою осіб, від групового порушення громадського порядку. Поняття масових заворушень. Відмінність масових заворушень від групового порушення громадського порядку.

Тема 23. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Поняття наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, їх місце у складах відповідних злочинів. Діяння у складах злочинів, предметом яких є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори. Діяння у складах злочинів, що сприяють поширенню наркоманії.

Тема 24. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Предмет у складах злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Потерпілий у складах злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Суспільно небезпечні діяння у складах злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Тема 25. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Поняття зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями. Поняття перевищення влади або службових повноважень. Діяння у складі службової недбалості. Наслідки у складах злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Предмет службового підроблення. Поняття неправомірної вигоди. Суспільно небезпечні діяння з неправомірною вигодою. Суб'єкт злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Тема 26. Злочини у сфері правосуддя

Суспільно небезпечні діяння у складах злочинів, суб'єктами яких є судді та працівники правоохоронних органів. Суспільно небезпечні діяння у складах злочинів, що вчиняються потерпілим, свідками, експертами, перекладачами. Суспільно небезпечні діяння пов'язані з невиконанням чи протидією виконанню судових рішень.

Рекомендована література

1. Кримінальне право. Загальна частина : [підручник] / [А.М.Бабенко, Ю.А.Вапсва, В.К.Грищук та ін.]; за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. націон. ун-т внутр. справ. – Х. : Вид-во ХНУВС. – 2011. – 378 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / [За ред. А. С. Венцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б.Г. Розовського]. – К. : Істина, 2011. – 1121 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник] / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 456 с.
4. Кримінальне право України: Особлива частина : [підручник] / Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В.І. Тютюгін та ін. – Х. : Право, 2015. – 680 с.

5. Кримінальне право: Особлива частина: [підручник] / [Ю.В.Баулін, В.І.Борісов, В.І.Тютюгін та ін.]; [за ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010 – 608 с.

4. Кримінальне процесуальне право

Тема 1. Кримінальний процес: загальні положення

Кримінальний процес: поняття, сутність та завдання. Поняття кримінального процесу як специфічного виду діяльності. Поняття завдань кримінального процесу. Історичні форми кримінального процесу.

Кримінальні процесуальні функції: поняття та різновиди. Поняття процесуальних функцій. Види функцій кримінального процесу.

Система кримінального процесу. Поняття стадій кримінального процесу, їх система, зміст і завдання. Поняття системи кримінального процесу. Поняття стадій кримінального процесу. Ознаки стадій кримінального процесу. Система стадій кримінального процесу, їх загальна характеристика, завдання та особливості.

Кримінальна процесуальна форма, відносини та гарантії. Поняття, структура і особливості кримінально-процесуальних правовідносин. Поняття кримінально-процесуальної форми. Особливості кримінально-процесуальної форми. Гарантії у кримінальному судочинстві, їх характеристика.

Наука кримінального процесу, її предмет, система та методи. Поняття науки кримінального процесу. Предмет та система науки кримінального процесу. Система методів науки кримінального процесу.

Тема 2. Кримінальний процесуальний закон

Кримінальне процесуальне право: поняття та значення. Поняття кримінального процесуального права як галузі права. Система галузі кримінального процесуального права.

Кримінальні процесуальні норми: поняття, структура і різновиди. Поняття кримінальних процесуальних норм. Структура кримінальних процесуальних норм. Особливості санкцій кримінальних процесуальних норм. Класифікація норм кримінального процесуального права.

Кримінальне процесуальне законодавство: поняття та система. Джерела кримінального процесуального права. Поняття кримінального процесуального закону та його значення. Структура КПК України. Джерела кримінального процесуального права України. Значення рішень Конституційного Суду України, роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, відомчих нормативних актів МВС і Генеральної прокуратури України для кримінального судочинства. Практика Європейського суду з прав людини як джерело кримінального процесуального права.

Дія кримінального процесуального законодавства у просторі, в часі та за колом осіб. Дія норм кримінального процесуального права у часі. Поняття території,

на яку поширюється дія кримінального процесуального законодавства України. Випадки, коли кримінальне процесуальне законодавство України діє за межами території України. Особливості застосування кримінального процесуального законодавства щодо окремої категорії осіб.

Тема 3. Засади кримінального провадження

Засади кримінального провадження: поняття, значення, класифікація, система та правові гарантії реалізації. Поняття та значення засад кримінального провадження. Класифікація засад кримінального провадження. Система засад кримінального судочинства і правові гарантії їх реалізації.

Загально правові засади та специфіка їх застосування у кримінальному провадженні. Зміст принципів верховенства права. Законність. Повага до людської гідності. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Недоторканність житла чи іншого володіння особи. Таємниця спілкування. Невтручання у приватне життя. Недоторканність права власності. Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень.

Загально процесуальні засади та специфіка їх застосування у кримінальному провадженні. Рівність перед законом і судом. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Безпосередність дослідження показань, речей і документів. Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності. Диспозитивність. Гласність і відкритість судового розгляду та його повне фіксування технічними засобами. Розумність строків. Мова, якою здійснюється кримінальне судочинство.

Кримінальні процесуальні (або галузеві) засади та їх правовий зміст. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини. Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї. Заборона двічі притягуватися до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення. Забезпечення права на захист. Публічність.

Тема 4. Учасники кримінального провадження

Учасники кримінального провадження: поняття і класифікація. Поняття суб'єктів кримінального процесу, їх місце і роль у кримінальному судочинстві. Сторони та інші учасники кримінального провадження. Класифікація суб'єктів кримінального процесу.

Суд, слідчий суддя, присяжний. Суд, суддя в кримінальному процесі. Функції та повноваження суду (судді). Слідчий суддя в досудовому провадженні. Правовий статус присяжного.

Сторона обвинувачення. Прокурор у кримінальному процесі та його процесуальне становище у різних стадіях кримінального процесу. Органи досудового розслідування та їх компетенція. Керівник органу досудового розслідування. Процесуальне становище слідчого органу досудового розслідування в кримінальному процесі. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого. Оперативні підрозділи.

Сторона захисту. Підозрюваний та обвинувачений, виправданий, засуджений, їх права та обов'язки. Захисник і його процесуальне становище. Залучення захисника до кримінального провадження.

Потерпілий та його представник у кримінальному провадженні. Потерпілий як учасник кримінального процесу. Представники та законні представники потерпілого, їх права та обов'язки.

Інші учасники кримінального процесу. Заявник. Цивільний позивач, його права і обов'язки у кримінальному процесі. Цивільний відповідач, його права і обов'язки. Представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Представник цивільного позивача і відповідача. Свідок, його права та обов'язки, відповідальність. Перекладач, його права та обов'язки. Експерт, його права та обов'язки, відповідальність. Спеціаліст, його права та обов'язки, відповідальність. Секретар судового засідання, його повноваження. Судовий розпорядник, його повноваження.

Відводи. Обставини, що виключають можливість участі в кримінальному провадженні. Відводи, самовідводи і порядок їх вирішення.

Тема 5. Докази і доказування в кримінальному процесі

Докази: поняття і ознаки. Поняття, сутність і значення кримінального процесуального доказування. Доказове право. Поняття доказів. Належність, достовірність і допустимість доказів. Умови визнання доказів недопустимими. Достатність доказів для прийняття рішення у кримінальній справі.

Класифікація доказів. Класифікація доказів. Первісні і похідні докази. Обвинувальні і виправдувальні докази. Прямі і непрямі докази. Особисті і речові докази.

Доказування в кримінальному процесі: поняття, значення, елементи. Елементи кримінально-процесуального доказування. Способи збирання доказів та їх процесуальних джерел. Перевірка і оцінка доказів та їх джерел.

Предмет, межі і суб'єкти доказування. Предмет, межі і суб'єкти доказування у кримінальному провадженні. Обов'язок та тягар доказування у кримінальному процесі. Особливості доказування в окремих стадіях кримінального провадження.

Характеристика процесуальних джерел доказів, їх різновиди. Поняття джерел доказів та їх види. Показання та їх доказове значення в кримінальному провадженні. Показання свідків і потерпілих. Речові докази, строки і порядок їх зберігання. Документи як джерела доказів. Вирішення питання про речові докази і документи. Висновок експерта і його доказове значення.

Тема 6. Процесуальні документи, строки і витрати

Процесуальні документи: поняття, різновиди, зміст, форма, значення. Поняття процесуальних документів, їх види. Зміст, форма та значення процесуальних документів у кримінальному процесі.

Процесуальні строки: поняття, класифікація, значення, порядок обчислення. Процесуальні строки і їх правова природа. Поняття, значення і правила обчислення процесуальних строків. Обов'язковість додержання процесуальних строків. Порушення процесуальних строків і їх наслідки. Види процесуальних строків.

Критерії визначення розумних строків. Особливості обчислення строків, що визначаються годинами, днями, місяцями.

Поняття і різновиди процесуальних витрат. Процесуальні витрати, їх поняття, види і значення. Визначення розміру та розподіл процесуальних витрат. Зменшення розміру процесуальних витрат. Звільнення від оплати, відстрочення та розстрочення процесуальних витрат. Витрати, що покладаються на державу.

Рішення щодо процесуальних витрат.

Тема 7. Заходи забезпечення кримінального провадження

Заходи забезпечення кримінального провадження: поняття та класифікація. Поняття заходів забезпечення кримінального провадження. Види заходів забезпечення кримінального провадження.

Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Органи, уповноважені застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження.

Різновиди заходів забезпечення кримінального провадження, підстави та порядок їх застосування. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик, привід. Накладення грошового стягнення. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Відсторонення від посади. Тимчасовий доступ до речей і документів. Тимчасове вилучення майна. Арешт майна.

Мета і підстави застосування запобіжних заходів. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу. Поняття запобіжних заходів. Відмінність між запобіжними заходами та іншими заходами забезпечення кримінального провадження. Класифікація запобіжних заходів.

Різновиди запобіжних заходів. Особисте зобов'язання. Особиста порука. Застава. Домашній арешт. Тримання під вартою. Затримання особи.

Порядок застосування, зміни і скасування запобіжних заходів. Підстави і порядок застосування запобіжних заходів. Підстави і порядок зміни і скасування запобіжних заходів. Обставини, що враховуються при обранні, зміні чи скасуванні запобіжного заходу.

Тема 8. Досудове розслідування

Досудове розслідування: поняття, значення та завдання. Поняття, значення і завдання стадії досудового розслідування. Етапи досудового розслідування. Поняття і значення загальних положень досудового розслідування. Взаємодія слідчого і оперативних підрозділів. Доручення слідчого. Використання науково-технічних засобів при проведенні досудового розслідування. Розслідування кримінальних правопорушень слідчою групою. Здійснення прокурорського нагляду, відомчого і судового контролю за законністю в діяльності органів розслідування.

Початок досудового розслідування. Підстави для початку досудового розслідування. Відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчі дії, що допускається здійснювати до внесення відомостей до

Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення досудового розслідування без внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Форми досудового розслідування. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків. Дізнання і досудове слідство як форми досудового розслідування. Особливості розслідування кримінальних проступків.

Підслідність: поняття та різновиди. Поняття підслідності та її види. Правила територіальної підслідності. Підслідність за зв'язком проваджень.

Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування. Підстави для об'єднання і виділення досудового розслідування. Недопустимість об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування.

Строки досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування. Строки дізнання. Строки досудового слідства. Продовження строку досудового розслідування.

Матеріали досудового розслідування. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Розгляд клопотань під час досудового розслідування. Строки і порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.

Тема 9. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії

Слідчі (розшукові) дії: поняття і система. Поняття, види та система слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Класифікація слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Вимоги до проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Загальні процесуальні вимоги до проведення та оформлення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Гласні слідчі (розшукові) дії. Допит: поняття, види та порядок проведення. Пред'явлення для впізнання: поняття, види та порядок проведення. Обшук: поняття, мета та порядок проведення. Огляд: поняття, мета, види та порядок проведення. Слідчий експеримент. Освідування особи. Експертиза: поняття, підстави та процесуальний порядок проведення.

Негласні слідчі (розшукові) дії. Поняття та система негласних слідчих (розшукових) дій. Суб'єкти прийняття рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні. Втручання у приватне спілкування. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Спостереження за особою, річчю або місцем. Моніторинг банківських рахунків. Аудіо-, відеоконтроль місця. Контроль за вчиненням злочину. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження.

Тема 10. Повідомлення про підозру

Підозра у кримінальному провадженні: поняття і ознаки. Поняття, підстави та значення повідомлення про підозру. Випадки повідомлення про підозру.

Зміст і форма письмового повідомлення про підозру. Складання повідомлення про підозру. Зміст письмового повідомлення про підозру.

Порядок повідомлення про підозру. Допит підозрюваного. Порядок повідомлення про підозру. Права підозрюваного та їх роз'яснення. Вручення письмового повідомлення про підозру. Особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб.

Зміна повідомлення про підозру. Підстави для зміни повідомлення про підозру. Процедура зміни повідомлення про підозру.

Тема 11. Зупинення і закінчення досудового розслідування

Зупинення досудового розслідування: поняття, підстави та процесуальний порядок. Поняття, підстави, умови та процесуальний порядок зупинення досудового розслідування. Розшук підозрюваного.

Відновлення досудового розслідування: поняття, підстави та процесуальний порядок. Підстави для відновлення досудового розслідування. Процесуальний порядок відновлення досудового розслідування.

Форми закінчення досудового розслідування. Загальні положення закінчення досудового розслідування. Форми закінчення досудового розслідування. Закриття кримінального провадження: підстави та процесуальний порядок. Підстави та процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності. Клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Відкриття матеріалів кримінального провадження іншій стороні. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Обвинувальний акт та його значення. Клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру та його зміст. Вручення копій обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру та реєстру матеріалів досудового розслідування. Систематизація і технічне оформлення матеріалів кримінального провадження.

Тема 12. Підсудність у кримінальному провадженні. Підготовче провадження у першій інстанції

Підсудність: поняття та різновиди. Поняття і значення підсудності у кримінальному процесі. Види підсудності. Підстави та порядок передачі справ з одного суду до іншого.

Підготовче провадження: поняття, завдання, порядок здійснення та строки. Поняття, сутність і завдання підготовчого судового провадження. Порядок і строки підготовчого судового провадження. Порядок підготовчого судового провадження.

Рішення, які має право прийняти суд на стадії підготовчого провадження. Питання, які з'ясовуються суддею при підготовчому судовому провадженні. Рішення, які приймаються за результатами підготовчого судового провадження. Закриття кримінального провадження на стадії підготовчого провадження. Підстави і процесуальний порядок повернення обвинувального акту, клопотань про

застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру прокурору або за підсудністю. Призначення судового розгляду.

Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду. Дії судді, пов'язані з підготовкою до судового розгляду.

Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Процесуальний порядок ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Тема 13. Судовий розгляд

Судовий розгляд: поняття, система та загальні положення. Сутність і значення стадії судового розгляду. Загальні положення судового розгляду кримінальної справи. Безпосередність, усність, безперервність судового розгляду. Учасники судового розгляду та наслідки їх неявки до суду. Підстави і порядок відкладення судового засідання, зупинення судового провадження. Заходи, які застосовуються до порушників порядку у залі судових засідань. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій під час судового розгляду. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції.

Межі судового розгляду. Поняття та значення меж судового розгляду. Встановлення меж судового розгляду.

Процедура судового розгляду. Етапи судового розгляду, їх зміст. Суть, структура і завдання підготовчої частини судового засідання. Поняття і завдання судового слідства. Порядок дослідження доказів в судовому засіданні. Спрощений порядок судового слідства. Порядок судових дебатів. Промови і репліки сторін. Останнє слово обвинуваченого. Процесуальний порядок постановлення судового рішення. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції. Спрощене судове провадження щодо кримінальних проступків.

Провадження в суді присяжних.

Тема 14. Судові рішення у кримінальному провадженні

Судові рішення: поняття та значення. Поняття судових рішень. Значення судових рішень у кримінальному провадженні.

Законність, обґрунтованість і вмотивованість судових рішень. Суть законності судового рішення. Обґрунтованість судового рішення. Вмотивованість судового рішення. Наслідки порушення вимог щодо законності, обґрунтованості і вмотивованості судових рішень.

Ухвала суду: поняття, різновиди та зміст. Поняття та види ухвал суду. Порядок постановлення ухвали. Структура і зміст ухвали суду. Особливості оформлення ухвали, що постановляється без виходу суду до нарадчої кімнати.

Вирок суду: поняття, різновиди та зміст. Поняття і значення вироку. Види вироків. Структура і зміст обвинувального і виправдувального вироку.

Порядок ухвалення та проголошення судового рішення. Окрема думка судді. Порядок ухвалення судового рішення. Проголошення судового рішення. Звільнення обвинуваченого з-під варті. Заходи піклування про неповнолітніх, непрацездатних і збереження майна обвинуваченого. Значення та оформлення окремої думки судді.

Роз'яснення змісту судового рішення. Порядок роз'яснення судового рішення.

Тема 15. Провадження в суді апеляційної інстанції.

Провадження в суді апеляційної інстанції: поняття, риси, завдання та значення. Правова природа, сутність і завдання перевірки судових рішень в апеляційному порядку. Суди, які розглядають справи в апеляційному порядку, їх повноваження.

Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Судові рішення, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку.

Суб'єкти права на апеляційне оскарження, процесуальний порядок і строки апеляційного оскарження. Право на апеляційне оскарження. Порядок і строки апеляційного оскарження вироку, ухвали про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, ухвали суду, ухвали слідчого судді.

Форма та зміст апеляційної скарги. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова у відкритті провадження. Вимоги до апеляційної скарги. Підстави для залишення апеляційної скарги без руху. Підстави та наслідки повернення апеляційної скарги. Підстави та наслідки відмови у відкритті апеляційного провадження.

Наслідки подання апеляційної скарги. Підготовка до апеляційного розгляду. Дії судді-доповідача по підготовці справи до апеляційного розгляду.

Заперечення на апеляційну скаргу. Відмова від апеляційної скарги, зміна та доповнення апеляційної скарги під час апеляційного провадження. Заперечення на апеляційну скаргу. Процесуальний порядок відмови від апеляційної скарги, її зміни чи доповнення.

Межі перегляду судом апеляційної інстанції. Апеляційний розгляд. Визначення меж перегляду справи судом апеляційної інстанції. Процедура апеляційного розгляду. Письмове апеляційне провадження.

Результати розгляду кримінального провадження апеляційним судом. Повноваження суду апеляційної інстанції за результатами розгляду справи. Підстави для зміни чи скасування судового рішення судом апеляційної інстанції. Підстави для скасування судового рішення судом апеляційної інстанції. Підстави для призначення нового розгляду у суді першої інстанції.

Судові рішення суду апеляційної інстанції. Вирок суду апеляційної інстанції. Ухвала суду апеляційної інстанції.

Тема 16. Провадження з виконання судових рішень

Провадження з виконання судових рішень: завдання та значення. Поняття, значення та завдання стадії виконання судових рішень. Питання, які вирішуються судом під час виконання вироків. Нагляд за дотриманням законів під час виконання судових рішень.

Порядок набрання законної сили судовим рішенням. Набрання судовим рішенням законної сили. Наслідки набрання законної сили судовим рішенням. Обов'язковість рішень суду.

Порядок звернення вироку, ухвали суду до виконання. Порядок та строки звернення судового рішення до виконання. Порядок виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Органи і служби, які виконують вирок і забезпечують виконання кримінальних покарань.

Відстрочка виконання вироку. Підстави і процедура відстрочки виконання вироку.

Питання, які вирішуються судом під час та після виконання вироків. Порядок їх вирішення. Процесуальний порядок розгляду та вирішення питань, які виникають під час виконання вироку. Підстави для звільнення від відбування кримінального покарання. Умовно-дострокове звільнення від покарання і заміна невідбутої частини покарання більш м'яким. Застосування до засуджених примусового лікування та його припинення. Тимчасове залишення засудженого у слідчому ізоляторі. Умови утримання осіб, засуджених до позбавлення волі. Розгляд судом клопотання про зняття судимості.

Тема 17. Провадження в суді касаційної інстанції

Провадження в суді касаційної інстанції: поняття, риси, завдання та значення. Суть і значення касаційного провадження. Завдання стадії касаційного провадження.

Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку. Об'єкти права на касаційне оскарження у кримінальному процесі.

Особи, які мають право подати касаційну скаргу, порядок і строки касаційного оскарження. Право на касаційне оскарження. Строки касаційного оскарження. Порядок подання касаційної скарги.

Вимоги до касаційної скарги. Залишення касаційної скарги без руху або її повернення. Форма і зміст касаційної скарги. Підстави та наслідки залишення касаційної скарги без руху або її повернення.

Відкриття касаційного провадження. Підготовка касаційного розгляду. Порядок і строки відкриття касаційного провадження. Дії судді-доповідача по підготовці справи до касаційного розгляду.

Заперечення на касаційну скаргу. Відмова від касаційної скарги, зміна і доповнення касаційної скарги під час касаційного провадження. Заперечення на касаційну скаргу. Процесуальний порядок відмови від касаційної скарги та її доповнення.

Межі перегляду судом касаційної інстанції. Касаційний розгляд. Межі перегляду справи судом касаційної інстанції. Процедура касаційного розгляду.

Результати розгляду справи касаційним судом. Судові рішення суду касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції за результатами розгляду справи, зміст судових рішень суду касаційної інстанції.

Тема 18. Провадження за нововиявленими обставинами

Провадження за нововиявленими обставинами: поняття, завдання і значення. Загальні положення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. Строки та підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими

обставинами. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Тема 19. Особливі порядки кримінального провадження

Кримінальне провадження на підставі угод. Види угод, їх ініціювання та умови укладання. Зміст угоди про примирення. Зміст угоди про визнання винуватості. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди. Вирок на підставі угоди. Наслідки невиконання угоди.

Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення. Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Початок кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. Особливості притягнення до кримінальної відповідальності окремої категорії осіб, їх затримання і обрання запобіжного заходу.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх. Особливості проведення процесуальних дій та застосування заходів примусу щодо неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених. Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Особливості досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру.

Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Особливості досудового та судового кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб. Проведення психіатричної експертизи. Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру.

Кримінальне провадження, яке містить державну таємницю. Особливості кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Охорона державної таємниці під час кримінального провадження.

Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Особливості здійснення кримінального провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи

річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Місце проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв, консульських установ, суден України.

Тема 20. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: поняття, завдання та правова основа. Поняття міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві. Законодавство, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження.

Загальні засади міжнародного співробітництва. Загальні засади міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Обсяг та види міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Центральні органи України, що забезпечують міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні.

Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій. Зміст та форма запиту про міжнародну правову допомогу. Виконання запиту в іноземній державі. Розгляд запиту іноземного компетентного органу про міжнародну правову допомогу. Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України. Виклик особи, яка перебуває за межами України.

Сутність видачі (екстрадиції) особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція). Межі кримінальної відповідальності виданої особи. Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції). Особливості затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України. Екстрадиційний арешт. Проведення екстрадиційної перевірки. Відмова у видачі особи (екстрадиції).

Кримінальне провадження у порядку перейняття. Порядок і умови перейняття кримінального провадження від іноземних держав. Порядок кримінального провадження, що перейняте від іншої держави.

Визнання та виконання вироків іноземних судів і передання засуджених осіб. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб. Підстави і порядок виконання вироків судів іноземних держав. Виконання вироку суду іноземної держави. Розгляд судом питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України. Визнання та виконання вироків міжнародних судових установ

Рекомендована література

1. Кримінальний процес : [підручник] / За заг. ред. В.В.Коваленка, Л.Д.Удалової, Д.П.Письменного. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 544 с.

2. Кримінальний процес [текст] : [підручник] / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманов та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2014. – 824 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар : [текст] / За заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 трав. 2015 р. : (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 328 с.
5. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) [текст] / Рожнова В. В., Савицький Д. О., Конюшенко Я. Ю. та ін. – К. : НАВС, 2012. – 280 с.
6. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина) [текст] / Хабло О. Ю., Степанов О.С., Климчук М. П. та ін. – К. : НАВС, 2012. – 200 с.

5. Цивільне право України

Тема 1. Цивільне право – галузь приватного права. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн.

Об'єктивність поділу права на приватне і публічне. Поняття цивільного права як приватного права. Предмет та метод цивільного права. Функції цивільного права. Принципи цивільного права. Система цивільного права.

Основні цивільно-правові системи світу (романо-германська (континентальна), англо-американська). Інші цивільно-правові системи світу.

Поняття, предмет та методи цивільного права як науки. Цивільне право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Джерела цивільного права

Поняття та види джерел цивільного права. Поняття та види актів цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства. Закони України як акти цивільного законодавства України. Регулювання цивільних відносин актами Президента України. Постанови Кабінету Міністрів України як акти цивільного законодавства. Особливості актів інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим, що регулюють цивільні відносини. Забезпечення верховенства норм Цивільного кодексу України. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Звичай як джерела цивільного права. Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Аналогія закону та аналогія права. Тлумачення цивільно-правових норм.

Тема 3. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків. Види цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Тема 4. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування. Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану. Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Тема 5. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття юридичної особи приватного права та її ознаки. Класифікація юридичних осіб. Створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Індивідуалізація юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств. Використання юридичними особами торговельних марок та географічних зазначень товарів (продукції), послуг, робіт, які вони випускають, надають, виконують. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб. Органи юридичної особи та їх види. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Товариства та установи. Підприємницькі товариства. Господарське товариство та його види. Створення господарських товариств однією особою. Виробничий кооператив. Непідприємницькі товариства та їх види. Правовий статус установ. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичних осіб. Припинення юридичної особи у формі правонаступництва (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Припинення юридичної особи у формі ліквідації. Добровільний порядок ліквідації юридичної особи. Припинення юридичної особи у формі ліквідації через процедуру банкрутства. Виділ юридичної особи. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин

Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діють у цивільних відносинах держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад.

Тема 6. Об'єкти цивільних прав

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав. Речі та їх класифікація. Складові частини речі та складна річ. Головна річ та її приналежність. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери та їх ознаки. Групи та види цінних паперів. Оборотоzdатність цінних паперів. Цінні папери на пред'явника, іменні та ордерні цінні папери. Порядок передачі прав за цінними паперами. Документарні та бездокументарні цінні папери. Нематеріальні блага: результати інтелектуальної, творчої діяльності людини, інформація. Особисті немайнові блага фізичної особи.

Тема 7. Особисті немайнові права

Поняття, ознаки і класифікація особистих немайнових прав. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи та соціальне буття фізичної особи. Особисті немайнові права юридичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

Тема 8. Правочини

Поняття правочину та його ознаки. Види правочинів. Умови дійсності правочинів. Законність змісту правочину. Здатність осіб до вчинення правочину. Форма вчинення правочину, її види. Захист прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей при вчиненні правочину їх батьками (усиновлювачами). Презумпція правомірності правочину. Державна реєстрація правочину та її значення. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Поняття та види недійсних правочинів. Правові наслідки недійсності правочину. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Тема 9. Представництво

Поняття та види представництва. Значення інституту представництва. Підстави виникнення представництва та його види. Представництво за законом. Представництво на підставі акту органу юридичної особи. Договірне представництво. Представництво за довіреністю. Комерційне представництво. Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Поняття і види довіреності. Форма та строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Тема 10. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Тема 11. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види та форми цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 12. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Поняття та визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку. Поняття, значення і види дії позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу, зупинення і переривання позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Поновлення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 13. Загальна характеристика речового права та права власності

Загальна характеристика речового права. Види речових прав. Право власності. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права власності. Зміст права власності. Правомочності власника. Обов'язки власника. Загальні засади здійснення права власності. Межі права власності та підстави його обмеження.

Тема 14. Набуття та припинення права власності

Поняття і види підстав набуття права власності: первісні та похідні, загальні та спеціальні. Набуття права власності: юридичною особою публічного права; добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це право; на новостворене майно; на перероблену річ; на безхазяйну річ; на рухому річ, від якої власник відмовився; на знахідку; на бездоглядну домашню тварину; на скарб; шляхом привласнення загальнодоступних дарів природи; за набувальною давністю; в результаті приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Правовстановлюючі документи. Підстави припинення

права власності. Відчуження власником свого майна. Відмова власника від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке за законом не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності. Викуп пам'яток культурної спадщини. Реквізиція. Конфіскація. Інші підстави припинення права власності.

Тема 15. Право спільної власності

Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Тягар утримання майна, що є у спільній частковій власності, та визначення приналежності плодів, продукції і доходів від його використання. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 16. Захист права власності

Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

Тема 17. Речові права на чуже майно

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види. Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, види та зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою. Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови

(суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови. **Тема 18. Загальні положення про спадкування**

Поняття та види спадкування. Відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини. Особливості спадкування окремих об'єктів. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Тема 19. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту у заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Підпризначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

Тема 20. Спадкування за законом

Поняття спадкування за законом і коло спадкоємців за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 21. Здійснення спадкових прав. Спадковий договір

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Спадкова трансмісія. Відмова від прийняття спадщини. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця. Відшкодування витрат, які падають на спадкоємця. Охорона спадкового майна та управління ним. Оформлення права на спадщину. Відумерлість спадщини.

Поняття, предмет та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

Тема 22. Загальна характеристика права інтелектуальної власності. Авторське право і суміжні права. Патентне право

Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності.

Поняття авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові та майнові права автора, строки їх чинності та наслідки припинення. Поняття і види суміжних прав. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав. Порушення авторських і суміжних прав, порядок і способи їх захисту.

Поняття патентного права. Винахід, корисна модель, промисловий зразок як об'єкти патентного права. Суб'єкти патентного права. Патент та його види. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок, строки їх чинності. Підстави та правові наслідки припинення

чинності патенту та визнання його недійсним. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Тема 23. Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Інші види прав інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Поняття комерційного (фірмового) найменування. Поняття торговельної марки. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення та його зміст.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, на компоновання інтегральної мікросхеми, на раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин, на комерційну таємницю.

Тема 24. Zobов'язальне право і zobов'язання. Виконання zobов'язання
Поняття, загальна характеристика та функції zobов'язального права. Співвідношення zobов'язального та речового права. Система zobов'язального права. Поняття zobов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у zobов'язанні. Заміна сторін у zobов'язанні. Третя особа у zobов'язанні. Види zobов'язань. Договірні та позадоговірні zobов'язання. Грошові zobов'язання.

Поняття та загальні умови виконання zobов'язання. Суб'єкти виконання zobов'язання. Предмет виконання zobов'язання. Спосіб, строк (термін) та місце виконання zobов'язання. Підтвердження виконання zobов'язання.

Тема 25. Забезпечення виконання zobов'язання

Загальна характеристика видів забезпечення виконання zobов'язання (zobов'язань). Неустойка. Завдаток. Порука. Гарантія. Застава. Притримання.

Тема 26. Припинення zobов'язань

Поняття та загальна характеристика припинення zobов'язань. Підстави припинення zobов'язань. Виконання zobов'язання. Передання боржником кредиторів відступного. Зарахування зустрічних однорідних вимог. Припинення zobов'язань за домовленістю сторін. Новація і сфера її застосування. Припинення zobов'язань шляхом прощення боргу. Неможливість виконання zobов'язання як підстава для його припинення. Поєднання боржника і кредитора в одній особі як підстава припинення zobов'язання. Смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи – підстава припинення zobов'язання.

Тема 27. Правові наслідки порушення zobов'язання. Відповідальність за порушення zobов'язання

Поняття та правові наслідки порушення zobов'язання. Одностороння відмова від zobов'язання. Розірвання договору. Поняття та умови відповідальності за порушення zobов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення zobов'язання. Відповідальність за порушення грошового zobов'язання.

Тема 28. Цивільно-правовий договір

Поняття, загальна характеристика та значення цивільно-правового договору. Свобода договору та її межі. Види договорів. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Змішаний

договір. Зміст договору. Форма договору. Порядок та стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Переддоговірні спори. Укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах. Зміна та розірвання договору.

Тема 29. Договір купівлі-продажу

Загальні положення про договір купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін за договором. Правові наслідки порушення умов договору. Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу та його види. Договір купівлі-продажу підприємства. Договір поставки. Договір контракції сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни.

Тема 30. Договір дарування

Поняття, предмет, форма договору дарування та його види. Права та обов'язки сторін за договором. Договір дарування з умовою передання дарунку у майбутньому. Договір дарування з покладенням на обдарованого обов'язку на користь третьої особи. Розірвання договору на вимогу дарувальника. Поняття, предмет та форма договору про пожертву. Сторони за договором про пожертву. Права жертвувачів. Інші види прав інтелектуальної власності.

Тема 31. Договір ренти. Договір позички

Поняття, предмет, форма договору ренти. Сторони в договорі ренти, їх права та обов'язки. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти.

Поняття, предмет, форма та строк договору позички. Зміст договору позички. Розірвання договору. Припинення договору.

Тема 32. Договір довічного утримання (догляду)

Поняття, предмет, форма договору довічного утримання (догляду). Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Забезпечення виконання договору. Припинення договору. Правові наслідки розірвання договору. Перехід прав та обов'язків за договором.

Тема 33. Договір найму (оренди). Договір найму (оренди) житла

Поняття, предмет та строк договору найму. Сторони в договорі найму, їх права та обов'язки. Права третіх осіб на річ, яка передана у найм. Правові наслідки зміни власника речі, переданої у найм. Піднайм. Припинення договору найму. Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу та його види.

Поняття договору найму (оренди) житла та його види. Предмет та форма договору комерційного найму (оренди) житла. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Строк договору. Договір піднайму житла. Заміна наймача у договорі. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

Тема 34. Договір підряду. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Поняття та види договору підряду. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Строки в договорі. Порядок оплати роботи. Розрахунки між сторонами у разі випадкового знищення предмету договору або неможливості закінчення роботи. Якість та гарантії якості роботи. Види договору підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт.

Поняття та предмет договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Ризики та відповідальність сторін за договором.

Тема 35. Договір про надання послуг

Поняття та види договорів про надання послуг. Умови договорів про надання послуг. Сторони договору, їх права та обов'язки. Виконання договору про надання послуг.

Тема 36. Договір перевезення. Договір транспортного експедирування
Загальні положення про перевезення. Система транспортних договорів. Договір перевезення вантажу. Порядок укладення та форма договору. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Довгостроковий договір. Договір чартеру (фрахтування). Особливості перевезення вантажу різними видами транспорту. Договір повітряного перевезення вантажу. Договір перевезення вантажу внутрішніми річковими шляхами. Договір перевезення вантажу автомобільним транспортом. Договір залізничного перевезення вантажів. Договір морського перевезення вантажу. Відповідальність сторін за порушення умов договору. Претензії і позови в транспортних зобов'язаннях. Договір перевезення пасажирів та багажу. Права і обов'язки сторін за договором.

Поняття та загальна характеристика договору транспортного експедирування. Елементи договору транспортного експедирування. Права та обов'язки сторін. Припинення договору. Відповідальність сторін.

Тема 37. Договір зберігання. Договір доручення

Поняття, предмет та форма договору зберігання. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Зберігання речей, визначених родовими ознаками. Відповідальність зберігача за договором зберігання. Договір складського зберігання. Складські документи. Спеціальні види зберігання. Особливості зберігання в

ломбардах, у банківських сейфах, в камерах схову організацій транспорту, у гардеробі організацій та у готелях. Договір зберігання автотранспортного засобу. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей, що є предметом спору. Договір охорони.

Поняття договору доручення. Сторони договору доручення, їх права та обов'язки. Строк договору. Припинення договору та його наслідки.

Тема 38. Договір комісії. Договір управління майном

Поняття та умови договору комісії. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору. Субкомісія.

Поняття, предмет та форма договору управління майном. Істотні умови договору. Строк договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Відповідальність управителя. Припинення договору.

Тема 39. Страхові зобов'язання

Поняття і значення страхування. Об'єкти та види страхування. Співстрахування. Перестрахування. Суб'єкти страхових відносин. Поняття, предмет та форма договору страхування. Сторони у договорі страхування, їх права та обов'язки. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Істотні умови договору. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування. Договір страхування майна. Договір страхування цивільної відповідальності. Поняття і види зобов'язань з особистого страхування. Страхування життя. Страхування від нещасних випадків і захворювань. Медичне страхування. Обов'язкове страхування.

Тема 40. Договір позики. Кредитний договір. Договір банківського вкладу (депозиту). Договір банківського рахунка

Поняття, предмет та форма договору позики. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору позики.

Поняття, сторони та форма кредитного договору. Права та обов'язки сторін за договором. Комерційний кредит.

Поняття, сторони та форма договору банківського вкладу. Види банківських вкладів. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Виконання і припинення договору банківського вкладу.

Поняття та предмет договору банківського рахунка. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Відповідальність банку за неналежне виконання операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпорядження рахунком. Розірвання договору банківського рахунка. Банківська таємниця.

Тема 41. Договір факторингу. Порядок та форми безготівкових розрахунків

Поняття та предмет договору факторингу. Сторони в договорі факторингу, їх права та обов'язки.

Розрахункові зобов'язання. Поняття і форми розрахунків. Правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Готівкові розрахунки як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття, зміст та основні форми безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Поняття та види акредитивів. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 42. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Види

ліцензій та права ліцензіата за ними. Поняття, предмет і строк ліцензійного договору. Сторони договору, їх права та обов'язки. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Тема 43. Договір комерційної концесії

Поняття, предмет та форма договору комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Сторони договору, їх права та обов'язки. Договір комерційної субконцесії. Зміна та припинення договору.

Тема 44. Договір про спільну діяльність. Договір простого товариства та засновницький договір

Загальна характеристика та підстави виникнення зобов'язань, що виникають із спільної діяльності, та їх види. Поняття договору про спільну діяльність та його види. Форми та умови договору про спільну діяльність.

Поняття договору простого товариства. Права і обов'язки сторін за договором. Припинення договору.

Поняття засновницького договору. Права та обов'язки учасників засновницького договору. Зміна і припинення договору.

Тема 45. Публічна обіцянка винагороди. Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення

Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди та їх види. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зміна умов та відмова від проведення конкурсу.

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають при вчиненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Умови відшкодування витрат, понесених особою при веденні чужих справ без доручення.

Тема 46. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Суб'єкти зобов'язань та умови виникнення цих зобов'язань. Відшкодування шкоди, завданої рятівнику. Поняття та призначення зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи. Суб'єкти зобов'язань. Умови відшкодування шкоди, завданої рятівнику.

Тема 47. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави

Поняття зобов'язань по усуненню загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Наслідки не усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Поняття зобов'язань, що виникають з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (безпідставне набуття майна). Суб'єкти зобов'язань. Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Безпідставно набуте майно, що

не підлягає поверненню. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання.

Тема 48. Відшкодування шкоди

Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної республіки Крим, органом місцевого самоврядування або їх посадовою або службовою особою. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Рекомендована література

1. Аномалії у цивільному праві : [навч.- практ посіб.] / Р.А. Майданик, С.М. Бервено, Н.І. Майданик та ін.; відп. ред. Р.А. Майданик. – К., 2010. – 1008 с.
2. Заїка Ю. О. Українське цивільне право : [навч. посіб.] / Ю. О. Заїка. – К. : Центр учбов. літ-ри, 2008. – 367 с.
3. Лещенко Д. С. Установи як учасники цивільних відносин : [монографія] / Д.С.Лещенко. – Дніпропетровськ, 2007. – 196 с.
4. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві : [монографія] / В. В. Луць. – К., 2013. – 320 с.
5. Майданик Р А. Цивільне право: Загальна частина. Вступ у цивільне право : [підручник] / Р.А. Майданик. – К., 2014. – 472 с.
6. Михальнюк О. В. Порука у цивільному праві: теорія та практика : [монографія] / О. В. Михальнюк. – К., 2008. – 268 с.
7. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав : [монографія] / За ред. О. Д. Крупчана, В. В. Луця. – К., 2012. – 400 с. 8. Пучковська І. Й. Неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава та притримання як способи захисту прав кредитора в договірному зобов'язанні : навч. посіб. / І. Й. Пучковська. – Х. : ФІНН, 2013. – 144 с.

9. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс : [підручник] / З. В. Ромовська. – 3-тє вид., допов. – К., 2013. – 672 с.
10. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право : [підручник] / З. В. Ромовська. – К., 2009. – 264 с.
11. Сивий Р.Б. Приватне (цивільне) право в системі права України : [монографія] / Р. Б. Сивий. – К. : КВІЦ, 2006. – 214 с.
12. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика [текст] / Є.О. Рябокони, С.Я. Фурса, Ю.О. Заїка та ін. – К., 2009. – 352 с.
13. Спасибо-Фатеева І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин [текст] : Вибр. наук. пр. /І. В. Спасибо-Фатеева. – Х., 2012. – 696 с.
14. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : [монографія] / Р.О. Стефанчук.- К., 2007.- 626 с.
15. Фурса С.Я. Спадкове право. Теорія і практика : [навч. посіб.] / С.Я. Фурса, С. І. Фурса. – К., 2002. – 496 с. 16. Харитонов С. О. Вступ до цивільного права України : [навч. посіб.] / Є.О. Харитонов. – К., 2006. – 288 с.
17. Харитонов С. О. Добровільне представництво у цивільному праві України : [навч. посіб.] / Є. О. Харитонов, О.І. Харитонова, А. І. Дрішлюк. – К. : Істина, 2007. – 176 с.
18. Харитонов С.О. Цивільне право України : [підручник] / Є.О. Харитонов, О. В. Старцев, О. І. Харитонова. – К. : Істина, 2011. – 816 с.
19. Харитонов С. О. Цивільні правовідносини: [монографія] / С. О. Харитонов, О. І. Харитонова. – К., 2011. – 456 с.
20. Цивільне право України. Загальна частина : [підручник] / за ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. – К., 2010. – 974 с.
21. Цивільне право України: Особлива частина : [підручник] / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. – К., 2010. – 1176 с.
22. Цивільне право України: Академічний курс : [підручник]. Загальна частина: у 2 т. / Я. М. Шевченко (відпов. ред.) та ін. – Т. 1. – К., 2004. – 520 с.
23. Цивільне право України : [підручник] : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І.В. Спасибо Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.
24. Цивільне право України (традиції та новації) : монографія / [С. В. Ківалов [та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. ХаритонОВОЇ] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О. : Фенікс, 2010. – 700 с.
25. Цивільне право України. Особлива частина / за ред.: О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, Р. А. Майданик. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
26. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С.Б. Булеци. – К. : Знання, 2013. – 752 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
27. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

28. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) : [текст]. – Т. 12: Право власності та інші речові права / за ред. І.В.Спасибо - Фатєєвої. – Х., 2009. – 544 с.

6. Цивільне процесуальне право

Тема 1. Поняття, завдання і джерела цивільного процесуального права України

Форми захисту прав та інтересів громадян і організацій. Конституція України про право громадян на звернення до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів. Зміцнення законності, підвищення ролі суду в умовах побудови правової держави.

Поняття цивільного-процесуального права і його значення. Предмет і метод цивільного процесуального права. Місце цивільного процесуального права в правовій системі України. Зв'язок цивільного процесуального права з іншими галузями права.

Джерела цивільного процесуального права. Значення судової практики при застосуванні цивільного процесуального законодавства. Норми цивільного процесуального права: поняття, види і структура. Межі дії норм цивільного процесуального права.

Цивільне судочинство: поняття, значення. Види цивільного судочинства. Стадії цивільного судочинства.

Наука цивільного процесуального права: поняття, предмет, система.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права

Поняття принципів цивільного процесуального права та їх значення. Система принципів цивільного процесуального права та їх класифікація.

Класифікація принципів за змістом і їх сферою поширення (загально правові, міжгалузеві, галузеві). Класифікація принципів за предметом регулювання (організаційні та функціональні). Класифікація принципів за формою нормативного закріплення (принципи, закріплені Конституцією України, та принципи, закріплені законодавством про судочинство і судоустрій).

Принципи, закріплені Конституцією України.

Принципи, закріплені законодавством про судочинство і судоустрій.

Взаємозв'язок принципів цивільного процесуального права.

Принцип законності та верховенства права. Принцип гуманізму. Принцип здійснення правосуддя виключно судами. Принцип незалежності суддів і підпорядкування їх тільки закону. Принцип недоторканості суддів. Принцип гласності судового процесу та його повне фіксування технічними засобами. Принцип рівності усіх учасників процесу перед законом і судом. Принцип державної мови судочинства.

Принцип територіальності і спеціалізації побудови системи судів загальної юрисдикції. Принцип участі народу в здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Принцип виборності і призначуваності суддів. Здійснення правосуддя професійними суддями. Принцип здійснення правосуддя суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Принципи диспозитивності. Принцип змагальності. Всебічність, повнота та об'єктивність дослідження обставин справи. Принцип процесуальної рівноправності сторін. Раціональна процесуальна форма. Безпосередність судового розгляду. Усність судового розгляду. Обов'язковість судових рішень. Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду.

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини

Формування поняття цивільних процесуальних правовідносин у науці цивільного процесуального права. Поняття цивільно-процесуальних правовідносин. Підстави і передумови виникнення цивільно-процесуальних правовідносин. Норми цивільного процесуального права та цивільна процесуальна правосуб'єктність як передумови виникнення процесуальних правовідносин. Процесуальні юридичні факти як підстава виникнення цивільних процесуальних правовідносин.

Структура цивільних процесуальних відносин. Зміст і об'єкт цивільно-процесуальних правовідносин. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.

Суд – обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Підстави, порядок і наслідки відводу суду (суддів). Присяжні як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.

Тема 4. Учасники цивільного процесу

Поняття сторін у цивільному процесі, їх процесуальні права і обов'язки. Цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність сторін.

Процесуальна співучасть: поняття, види та підстави. Процесуальні права й обов'язки співучасників.

Поняття неналежної сторони у цивільному процесі. Заміна неналежної сторони: умови, порядок, процесуальні наслідки.

Процесуальне правонаступництво. Правове становище правонаступника. Порядок допуску до процесу правонаступника. Відмінність правонаступництва від заміни неналежної сторони.

Треті особи у цивільному процесі: поняття, ознаки, види.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Підстави і процесуальний порядок вступу у справу. Процесуальні права та обов'язки третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги. Різниця між співпозивачами та третіми особами, які заявляють самостійні вимоги.

Треті особи, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Підстави і процесуальний порядок вступу у справу. Процесуальні права та обов'язки третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог.

Мета, підстави і процесуальні форми участі у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права і свободи інших осіб. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в цивільному процесі.

Участь прокурора у цивільному процесі. Види участі прокурора у цивільному процесі. Цивільна процесуальна правосуб'єктність прокурора. Участь у цивільному процесі органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Участь у цивільному процесі певних фізичних осіб і визначених юридичних осіб.

Інші учасники цивільного процесу. Особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу. Особи, які сприяють розгляду та вирішенню справи.

Тема 5. Представництво в цивільному процесі

Поняття та значення процесуального представництва. Підстави і види представництва у цивільному процесі. Добровільне представництво. Законне представництво. Призначення або заміна законного представника.

Особи, які можуть бути представниками. Особи, які не можуть бути представниками.

Повноваження представника в цивільному процесі, їх обсяг та порядок посвідчення.

Тема 6. Цивільні процесуальні строки

Процесуальні строки: поняття та значення. Види процесуальних строків. Процесуальні строки, встановлені законом. Процесуальні строки, призначені судом.

Обчислення процесуальних строків. Зупинення, поновлення і продовження процесуальних строків.

Тема 7. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ

Поняття і види цивільної юрисдикції. Загальні правила визначення цивільної юрисдикції цивільних справ. Підвідомчість справ, що виникають з цивільних правовідносин. Підвідомчість справ, що виникають з житлових правовідносин. Підвідомчість справ, що виникають із земельних правовідносин. Підвідомчість справ, що виникають із сімейних правовідносин. Підвідомчість справ, що виникають з трудових правовідносин. Підвідомчість справ, що виникають з інших правовідносин.

Поняття, види та значення підсудності. Співвідношення понять «цивільна юрисдикція», «підвідомчість», «підсудність». Функціональна та родова підсудність. Територіальна підсудність, її види. Наслідки порушення правил підсудності. Передача справи з одного суду до іншого.

Тема 8. Судові витрати. Заходи процесуального примусу

Поняття і види судових витрат, їх значення. Судовий збір. Витрати, пов'язані з розглядом цивільної справи в суді. Звільнення від оплати судових витрат. Розподіл судових витрат та їх в повернення

Заходи процесуального примусу. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Порядок застосування попередження. Порядок видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Привід як засіб процесуального примусу. Правові наслідки застосування заходів процесуального примусу.

Тема 9. Докази і доказування в цивільному процесі

Поняття, ознаки та види доказів у цивільному процесі. Належність і допустимість доказів.

Класифікація доказів за характером зв'язку змісту доказів із фактами, що підлягають встановленню (прямі та непрямі (побічні) докази). Класифікація доказів за способом утворення фактичних даних (первинні та похідні докази). Класифікація доказів за джерелами отримання фактичних даних (особисті, речові та змішані докази).

Судове доказування: поняття, мета, етапи доказування. Збирання доказів. Розподіл обов'язків за доказуванням між сторонами. Витребування доказів судом. Судові доручення щодо збирання доказів. Дослідження доказів. Оцінка судових доказів.

Предмет доказування. Склад фактів предмета доказування. Факти, що не підлягають доказуванню: загальновідомі, преюдиціальні, загальновизнані.

Види засобів доказування. Пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, та показання свідків. Письмові, речові та електронні докази. Судова експертиза та висновок експерта. Види експертиз.

Забезпечення доказів. Огляд доказів за їх місцезнаходженням.

Тема 10. Позов

Поняття, сутність і значення позовного провадження. Поняття і види позову. Елементи позову.

Право на позов та передумови права на пред'явлення позову до суду.

Способи захисту інтересів відповідача від заявленого позову. Заперечення проти позову. Зустрічний позов.

Об'єднання та роз'єднання позовів. Зміни позову. Відмова від позову і визнання позову. Мирова угода сторін. Забезпечення позову.

Тема 11. Пред'явлення позову. Відкриття провадження у справі

Право на пред'явлення. Процесуальний порядок його реалізації.

Зміст і форма позовної заяви. Подання позовної заяви. Порядок виправлення недоліків позовної заяви.

Обов'язкова реєстрація позовної заяви в автоматизованій системі документообігу суду. Визначення судді для розгляду конкретної справи автоматизованою системою документообігу суду.

Відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі. Підстави залишення позовної заяви без руху. Підстави повернення позовної заяви.

Процесуальні наслідки відкриття провадження у справі

Тема 12. Провадження у справі досудового розгляду

Поняття, мета і значення підготовки цивільних справ до судового розгляду. Зміст стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду. Попереднє судове засідання. Процесуальний порядок провадження у справі до судового розгляду.

Призначення справи до розгляду. Судові виклики і повідомлення. Порядок вручення повісток. Оголошення про виклик відповідача у суд. Розшук відповідача.

Тема 13. Судовий розгляд цивільних справ

Поняття та значення стадії судового розгляду справи. Строки підготовки та розгляду цивільних справ. Судове засідання – процесуальна форма розгляду цивільних справ. Підготовча частина судового засідання. Обов'язки осіб, які присутні у залі судового засідання. Наслідки неявки осіб, викликаних в судове засідання.

Розгляд справи по суті. Судові дебати. Ухвалення і проголошення судового рішення.

Відкладення розгляду справи. Оголошення перерви в її розгляді. Зупинення провадження у справі, його відновлення. Закриття провадження у справі та залишення заяви без розгляду.

Фіксування цивільного процесу. Журнал судового засідання. Розгляд зауважень щодо технічного запису судового засідання і журналу судового засідання.

Тема 14. Рішення суду першої інстанції. Заочний розгляд справи

Поняття та види судових рішень. Суть і значення рішення суду. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення.

Зміст судового рішення.

Усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив. Додаткове рішення. Роз'яснення рішення. виправлення описок і помилок у рішенні.

Набрання рішенням суду законної сили.

Негайне виконання судового рішення, визначення порядку виконання, надання відстрочки і розстрочки виконання.

Ухвали суду першої інстанції. Окрема ухвала суду, її зміст та значення.

Ухвали суду першої інстанції.

Заочний розгляд справи: поняття, умови і порядок. Перегляд, оскарження та скасування заочного рішення.

Тема 15. Наказне провадження. Судовий наказ

Поняття, значення та особливості наказного провадження. Поняття судового наказу. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ.

Підсудність. Форма і зміст заяви про видачу судового наказу. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу чи її повернення.

Порушення наказного провадження. Порядок розгляду заяви про видачу судового наказу.

Набрання судовим наказом законної сили. Скасування судового наказу.

Тема 16. Окреме провадження

Поняття та сутність окремого провадження. Особи, які беруть участь у справах окремого провадження. Процесуальний порядок розгляду справ окремого провадження

Розгляд судом справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи. Підсудність. Особи, які беруть участь у справі. Зміст заяви. Розгляд справи. Рішення суду. Скасування обмеження дієздатності фізичної особи. Поновлення фізичної особи в дієздатності.

Розгляд судом справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. Підсудність. Особи, які беруть участь у справі. Зміст заяви. Розгляд справи. Рішення суду.

Розгляд судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Підсудність. Особи, які беруть участь у справі. Зміст заяви. Розгляд справи. Рішення суду. Наслідки явки фізичної особи, яка була визнана безвісно відсутньою чи оголошена померлою.

Розгляд судом справ про усиновлення. Підсудність. Особи, які беруть участь у справі. Зміст і форма заяви. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи. Рішення суду. Розгляд судом справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Підвідомчість. Підсудність. Перелік справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Особи, які беруть участь у справі. Зміст заяви. Розгляд справи. Рішення суду.

Розгляд судом справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі. Підсудність. Особи, які беруть участь у справі. Зміст заяви. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи.

Розгляд судом справ про передачу безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність. Підсудність, зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи.

Розгляд судом справ про визнання спадщини відумерлою. Підсудність, зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи. Розгляд судом справ про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Підсудність, зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи.

Розгляд судом справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Підсудність, зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи.

Розгляд судом справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб. Підсудність, зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Підготовка справи до розгляду. Розгляд справи.

Тема 17. Апеляційне провадження

Апеляційне оскарження: поняття, суть. Суди апеляційної інстанції. Право апеляційного оскарження рішення і ухвал суду першої інстанції, процесуальний порядок його реалізації. Об'єкти апеляційного оскарження.

Зміст та форма апеляційної скарги. Заперечення на апеляційну скаргу. Приєднання співучасників та третіх осіб до апеляційної скарги. Доповнення, зміни до апеляційної скарги, відкликання скарги або відмова від неї.

Прийняття апеляційної скарги до розгляду. Підготовка апеляційного розгляду справи. Межі розгляду справи апеляційним судом. Розгляд справи судом апеляційної інстанції.

Повноваження суду апеляційної інстанції. Підстави для відхилення апеляційної скарги і залишення рішення без змін. Підставами для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення або зміни рішення. Підстави для скасування рішення із закриттям провадження у справі або залишенням заяви без розгляду.

Апеляційне оскарження і перевірка ухвал суду першої інстанції. Підстави для скасування судового наказу. Ухвали та рішення апеляційного суду, їх зміст. Набрання чинності рішеннями і ухвалами суду апеляційної інстанції.

Тема 18. Касаційне оскарження

Касаційне оскарження: поняття, суть і значення. Право касаційного оскарження рішень та ухвал суду.

Підстави і порядок подання касаційної скарги, її форма, зміст. Строк касаційного оскарження. Дії суду та осіб, які брали участь у справі, після отримання касаційної скарги.

Відкриття касаційного провадження. Підготовка справи до касаційного розгляду. Попередній розгляд справи. Процесуальний порядок розгляду справи судом касаційної інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції, його рішення та ухвали. Підстави для відхилення касаційної скарги і залишення рішення без змін. Підстави для скасування рішення і передачі справи на новий розгляд. Обов'язковість висновків і мотивів суду касаційної інстанції при повторному розгляді справи. Скасування рішення апеляційного суду та залишення в силі рішення суду першої інстанції, що було помилково скасоване апеляційним судом. Підстави для скасування рішення і ухвалення нового рішення або зміни рішення. Підстави для скасування рішення із закриттям провадження в справі або залишення заяви без розгляду.

Ухвали та рішення суду касаційної інстанції, порядок їх постановлення. Зміст ухвали суду касаційної інстанції. Зміст рішення суду касаційної інстанції. Законна сила рішення і ухвали суду касаційної інстанції.

Тема 19. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами. Відновлення втраченого провадження

Суть і значення перегляду рішень, ухвал суду, що набрали законної сили, а також судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду рішень і ухвал суду у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Особи, за заявою яких переглядаються судові рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Строки подання заяв. Суди, що переглядають судові рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. Форма і зміст заяви.

Процесуальний порядок перегляду справи у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Суть і значення відновлення втраченого провадження. Підстави відновлення втраченого провадження.

Особи, які мають право подати заяву про відновлення втраченого провадження. Форма і зміст заяви про відновлення втраченого провадження. Підготовка і процесуальний порядок відновлення втраченого провадження.

Тема 20. Процесуальні питання пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та судовий контроль за їх виконанням

Рішення, які звертаються до примусового виконання. Органи примусового виконання рішення суду.

Порядок звернення судових рішень до виконання. Відкриття виконавчого провадження. Виконавчі документи, вимоги до їх змісту. Виконавчий лист. Строки для пред'явлення виконавчого листа до виконання, поновлення пропущеного строку. Видача дублікату виконавчого листа.

Відстрочка. Розстрочка виконання, зміна способу і порядку виконання. Мирова угода і відмова від примусового виконання рішення.

Роз'яснення рішення, яке підлягає виконанню. Оголошення розшуку боржника і дитини.

Оскарження рішення, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи Державної виконавчої служби, а також відмови в задоволенні заяви про відвід державного виконавця.

Судовий контроль за виконанням судових рішень. Поворот виконання. Особливості повороту виконання по окремих категоріях справ.

Рекомендована література

1. Курс цивільного процесу : [підручник] / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого» / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
2. Цивільний процес України. Академічний курс : [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. С. Я. Фурси. – К.: КНТ, 2009. — 848 с.
3. Цивільне процесуальне право України : [підручник] / Бичкова С.С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. – К.: Атіка, 2009 – 760с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар [текст] / С. С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, В.І. Бірюков та ін.; За заг. ред. С.С. Бичкової. – 2-е вид., доповн. і перероб. – Атіка, 2010. – 896с.
5. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України : [підручник] / М.Й. Штефан. – К.: Ін Юре, 2005. – 694с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Шкала оцінювання: 4-бальна, 100-бальна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за 4бальною шкалою	Пояснення критеріїв оцінювання
90 – 100	A	відмінно	теоретичний зміст дисциплін, що є складовими єдиного державного кваліфікаційного іспиту засвоєний здобувачем вищої освіти повністю, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом повністю сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені програмою єдиного державного кваліфікаційного іспиту за фахом, виконані та в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
82 – 89	B	добре	теоретичний зміст дисциплін, що є складовими єдиного державного кваліфікаційного іспиту засвоєний повністю, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені програмою єдиного державного кваліфікаційного іспиту, виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота має дві-три незначні помилки
74 – 81	C		теоретичний зміст дисциплін, що є складовими єдиного державного кваліфікаційного іспиту засвоєний повністю, практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені програмою єдиного державного кваліфікаційного іспиту, виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота має декілька незначних помилок або одну-дві значні помилки
64 – 73	D	задовільно	задовільно теоретичний зміст дисциплін, що є складовими єдиного державного кваліфікаційного іспиту засвоєний не повністю, але прогалини в знаннях не носять істотного (системного) характеру, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою єдиного державного кваліфікаційного іспиту навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками

60 –63	Е	теоретичний зміст дисциплін, що є складовими єдиного державного кваліфікаційного іспиту засвоєний частково, деякі практичні навички роботи з навчальним матеріалом не сформовані, частина передбачених програмою єдиного державного кваліфікаційного іспиту завдань не виконана, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, відповідь (в усній або письмовій формі) фрагментарна, непослідовна
--------	---	---